

Ставлення до Української Мови – ставлення до України

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

8 листопада відбулася онлайн-конференція “Без мови немає нації” з нагоди Дня української писемності та мови (організатори: ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка разом з ІПООД ім. І. Зязюна НАПН України, Національним педагогічним університетом ім. М. П. Драгоманова, Сумським та Слов’янським державними педагогічними університетами, Київською міською та обласними організаціями „Просвіта” імені Тараса Шевченка). Просвітяни, вчені, письменники, педагоги обговорювали широке коло питань, пов’язаних із мовною політикою в Україні, важливою місією української мови в консолідації українського суспільства. Однією з визначальних рис цієї просвітницької академії була ідея О. Потебні про роль рідного Слова (“Думка і мова”): “Як окреме слово стоїть між людиною і природою, так мова стоїть між людиною, народом і природою, зовнішнім світом. Кожний народ обведений колом своєї мови... Мова є форма засвоєння світу людиною, пізнання світу, пізнання себе... Мова є справою божою і ніщо не може зрівнятися з нею. Немає нічого рівного мові, окрім самого духу; разом з духом мова підноситься до свого божественного початку... А тому ніхто не наділений правом укладати в мову народу те, чого сам цей народ у цій мові не знаходить”.

Справді, на цей божий дар рідної мови ніхто не вправі зазіхати, оскільки поза нею “живі” народи стають “мертвими”. Високе етичне призначення кожного – оберігати й зміцнювати цей духовний скарб Нації. Той, хто ігнорує природовідповідний принцип людського буття, накликає загрози й трагедії для свого народу, рідної землі.

Очевидно, мав рацію доцент кафедри історії України Національного педуніверситету ім. М. Драгоманова, учасник бойових дій російсько-української війни Володимир Лушай, заявивши, що втрата української мови, русифікація Донбасу і Криму призвели до війни. На жаль, навіть найтрагічніше не засвоюється нами як жорстокий урок. Бо на восьмому році російської агресії Україна в багатьох сферах життєдіяльності так і не позбавилася постколоніального, совкового синдрому. “Завдяки” багатолітній недолугій гуманітарній політиці стають дедалі відчутнішими прогалини в боротьбі за людські душі, світоглядні цінності, духовні важелі впливу на свідомість. Так, соціологічні виміри останніх років засвідчують невірну політику щодо української книги. Передовсім така оцінка опирається на згубну тенденцію неухильного скорочення тиражу книгодруку. 30-річчя своєї Незалежності Український народ зустрів новим “рекордом” – 0,25% книги на душу населення, що в понад 20 разів гірше європейських показників.

Один із критеріїв “здоров’язбереженого” середовища суспільства – забезпечення дитини, учня, студента, дорослого книгою. Проблема полягає не лише в мізерному забезпеченні нею населення, але й в різкому погіршенні ситуації з культурною читання, оскільки понад 56% громадян не читають книг. Соціально-економічний стан країни, зубожіння суспільства “винесли” питання культури, духовного розвитку за межі людських пріоритетів. Нещодавно проведені соціопитування Українським інститутом майбутнього висвітлили найбільш хвилюючі для українців проблеми: низькі зарплати і пенсії (38%); російська війна (32%);

корупція (32%); тарифи (31%); пандемія (30%). У деморалізованій бідності, воюючій країні важко надіятися на інші рейтинги суспільної уваги в шкалі ієрархії цінностей. Така ситуація є передусім зручним плацдармом для кремлівських інформаційних холдингів, а також для їхніх філій на кшталт “наш-телеканалів”, щоби маніпулювати антиукраїнськими темами, зокрема і на мовному ґрунті. Запам’яталося, з якою майже фізіологічною радістю “мураєво-нюс-ваніці” підсумовували “власне” вивчення громадської думки щодо необхідності захисту державної мови в Україні, оскільки за їхніми результатами 97% респондентів заявили, що вона не потребує ніякої захищеності, і лише 3% вважають, що їй необхідний захист. В унісон цьому “волевиявленню” потакають штатні завсідники-політологи олігархічних телеканалів типу “карасових-кулікових-співакових”, одні заявляючи про свою “принципіальну позицію розговорювати тільки на руськом”, інші, що питання мови не на часі, а головне, коли буде гаряча вода, яка консолідуватиме, об’єднуватиме, посилюватиме суспільство. Ці та інші нісенітничі мусуються вкупі з абсолютно провокаційними тезами, які підпадають під кримінальне право, що нібито серед українців на Західній Україні побутує думка, що “це не наша війна”. Хоча всім достеменно відомо: військові, воїни з усіх країв та областей щоденно вмирають за Україну, яку обліпили з різних боків москвороті паразити та україноненавистники разом з нуворишами-олігархами, продовжуючи обезкровлювати народ і державу.

Закінчення на стор. 3

ПАВЛО ГРИЦЕНКО

2

ОЛЕНА БОНДАРЕНКО

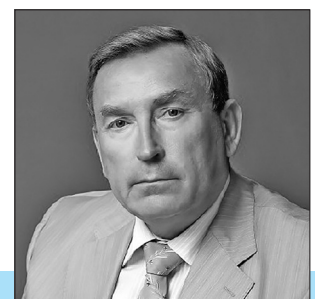
5

ОЛЬГА ЯВОРСЬКА

8

ВОЛОДИМИР
МЕЛЬНИЧЕНКО

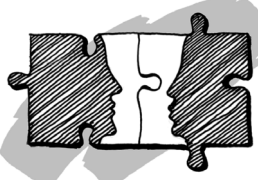
12-13

ЕДУАРД ОВЧАРЕНКО

14-15

Звернення

XVI звітно-виборчої конференції Полтавського обласного об'єднання товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка до громадян нашого славного козацького полтавського краю

Дорогі співгромадяни! Наше Товариство є найстарішою громадською організацією на Полтавщині. Ми перші стали на шлях боротьби за відродження у свідомості української людини її одвічних цінностей. Бо ж після загарбання російським комуністичним імперіалізмом нашої відродженої держави — Української Народної Республіки, окупанти викоринювали їх з наших душ нечуваною у світі фізичною і моральною жорстокістю.

Що ж це за цінності, відродження яких є нашим статутним завданням? Насамперед це найбільший духовний скарб нашого народу — його рідна українська мова; це любов до рідної землі, її історії та культури; це національна і особиста гідність; це молитва рідною мовою; це повага один до одного і наша українська солідарність у захисті, збереженні і розвитку наших прав і свобод, національних та особистих; це постійне прагнення пізнати свою історію та культуру, без яких немислима сучасна гармонійна особистість.

Все це разом і творить національну та громадянську свідомість сучасної української людини. Якщо ж до національної та громадянської свідомості додати ще й етичні християнські чесноти, що також були споконвіку властиві нашому одвічно шляхетному народу до його російського поневолення, такі як любов та співчуття до ближнього, милосердя, непримиренність до зла, брехні, лукавства, прагнення жити по совісті, по заповідях Господніх, то все разом і створює наш дух.

На наше глибоке переконання, лише плекаючи у собі, дітях наш дух, ми стаємо непереможними перед вітрами історії, перед лицем ворога, що вкотре вже намагається загарбати нашу землю.

Натхненні силою нашого духу пішли на фронт добровольці — наші хлопці і дівчата й у тяжку хвилину, коли вже й війська майже не було, зупинили ворожу агресію. Ми маємо скромну надію, що праця нашої “Просвіти” по всій Україні, зокрема і наша у Полтаві та області не пропала даремно. Наші патріотичні фестивалі, наші видання, лекції, концерти, демонстрації фільмів напоїли серця хоч якоїсь частини полтавців любов'ю до України, її свободи і незалежності.

Ми звертаємось до усіх полтавців скрізь і всюди плекати нашу рідну українську мову, ніколи і ніде її не цуратись. Завжди пам'ятаймо, що російська мова на устах етнічного українця — це перемога Російської імперії у прагненні убити наш дух, а потім знищити і фізично.

Ми звертаємось до учительства Полтавщини, щоб поруч зі знаннями, що ви їх несеете учням, ви завжди прагнули прищеплювати у них дух любові до України, її мови та свободи, глибокої пошани та поваги до наших героїв минулого і сучасного. Ми нагадуємо підприємцям Полтавщини про національний обов'язок перед українським народом — сприяти його культурному та духовному піднесенню шляхом співпраці, спрямованої на підтримку організацій, які працюють на культурній та духовній нивах.

Пам'ятаймо, що поки в Росії панує ідеологія російського імперіалізму, доти вона прагнута нас поневолити. Даваймо ж скрізь і всюди гідну відсіч тим, хто проповідує в Україні у тій чи іншій формі імперські міфи про один народ, про народи-брати і т. ін. Це ж бо тільки спосіб убити наш дух свободи і незалежності, убити нашу волю до відсічі окупантам. Підтримуймо тих, хто стоїть за нашу мову і віру, за нашу свободу і міцну державу. Гуртуймося в осередки громадських організацій, у тім числі і нашої “Просвіти”, щоб творити навколо себе дух братнього єднання усіх громадян України та віри у нашу перемогу і краще майбутнє нашого українського народу.

Ми українці. Це наша земля. Слава Україні. Героям слава!

Українськомовна Україна — наше безальтернативне майбутнє!

Павло ГРИЦЕНКО,
директор Інституту української мови НАН України

Століття змагань українців за самостійну Українську Державу були невіддільними від збереження й утвердження української мови. У свідомості українців національна незалежність і українська мова завжди були єдиним цілим. Тому для українців є самоочевидними й закономірними розуміння особливої значущості української мови для майбутнього України, необхідність свідомого й послідовного її захисту. Закономірний і зрозумілий був не один дев'ятий вал громадського піднесення й активності, коли виникала чергова загроза українській мові, коли можливість зміни мовного коду держави ставала зримою. Можна сміливо стверджувати, що українська мова розколонізувала нашу свідомість, вивела із густого мороку залежності від чужої мови і чужої ментальності.

Колись гнітюча й принизлива для українців оцінка нашої мови *не було, нет і бить не может* (чи осучаснений її варіант *один обидій язык*) втратила первісну силу впливу й сьогодні сприймається як самохарактеристика тих, хто не захопив побачити глибокі зміни суспільної свідомості українців, які потужно виростили в боротьбі за незалежність України й української мови, навчилися самовіддано боронити національні цінності, демонструючи силу й непоступливість. Патріархальна імперська риторика сучасних російських політиків, що спрямована на консервування зверхності й старшобратства, а на практиці — колоніального стану України, вже не зачіпає струн душі українців, попри її наполегливе тиражування і пошуки нових форм інформаційного впливу, зміни погроз і агресії на удавану милостивість. В Україні перемогла орієнтація на національні цінності, історичну пам'ять, на урахування позитивного європейського досвіду побудови демократичного правового суспільства.

Каталізатором національного самовизначення українців в останні десятиліття значною мірою слугувала боротьба за українську мову, що на повернуло багатьох до роздумів над своїм глибинним національним Я. Українці відкинули антинаукові політиканські побудови, у яких заперечувалося саме існування української мови та українців як окремої нації, що ще й сьогодні повторює як мантру президент Росії, а за ним — хором і соло — проросійські нафталінові політики України.

...Гаряче літо 2012-го: регіонали зламали опір українських сил у парламенті й “продавали” закон “Про засади державної мовної політики”, створення якого приписують Сергію Ківалову й Вадиму Колесніченкові, хоча штампи кремлівської майстерні в тілі закону самоочевидні; кремлівський слід і загальне антиукраїнське спрямування закону не приховували, бо більше — відкрито підкреслювали, нагородивши згодом цих діячів медаллю Пушкіна. Твердий спротив антиукраїнському цинічному курсу змусила владу маневрувати, обцяючи внесення змін до закону. Проте зміни внесла насамперед непримиренність української громади: протести тривали аж до 2018 року, допоки Конституційний Суд України своєю ухвалою не визнав закон неконституційним, таким, що

підлягає скасуванню. Так українська мова вкотре стала каталізатором у самовизначенні громадян — за чи проти України.

Відкрита агресія Росії проти України 2014 року додала ясності в самооцінках національних начал кожного українця, переконливо продемонструвавши: там, де панувала українська мова, немає російських танків. Ці трагічні події розпочалися з витолочування національної самосвідомості українців, заміни її фальшивкою братерства народів, що виформувало байдужість до внутрішнього українсько-Я, байдужість і зраду української мови, витіснення її зі щоденного уживання, заміну мовою російською. Загублені в дорозі від української мови до мови другої — російської — навички природного й вільного мовокористування, мовотворення перетворили українську мову в суржикову недомову побутового рівня. Де поділася *співуча, солов'їна і каліновою*... Суржигом заскреготіла іржа денационалізованих душ, зашурхотіло мовне збайдужіння, артикулюючи нову якість — *какая різниця*. В обороні суржику нерідко лунає його виправдання обставинами політики угодомовнення в тоталітарному СРСР, насильницького за своєю сутністю витіснення національних мов на периферію функціонального мовного поля, зведення їх до побутової сфери, а в публічному просторі — виправдальної декоративності, мовляв, *національні мови не тільки ще живі, а й розквітають*. З такими об'єктивними оцінками не можна не погодитися. Проте бачення суржику як дороги можливого повернення в лоно української мови окрадених у минулому українців захоплення й оптимізму не викликає. А вже тридцятирічний досвід утвердження ідеї українськоцентризму й української мови в незалежній Україні для подолання суржику міг би бути достатнім. Проте цього не сталося: ні виховані в СРСР, ані нове покоління, народжене і виховане в нетоталітарних умовах незалежної України, не полишають (свідомо чи з обставин!) суржик, щедро декоруючи його новими елементами, тепер найбільшого англійського походження. Суржик завжди стояв на шляху постійного й природного використання в мовленні тих українськомовних питомих елементів, які, зокрема, передають визначальні поняття національної ментальності й культури. Концептуально українськозберігальне й національнобудівниче знову можуть залишитися в затінку байдужості, стаючи неактуальним, архаїзованим і малопривабливим.

— *Чи десятки поколінь відданих поборників незалежної України прагнули самостійної держави без визначального національного осереддя?*

— *Звичайно — ні!*

— *Чи цікава світові Україна без власного живого національного обличчя?*

— *Звичайно — ні!*

Сильною й привабливою для нас і світу Україна може бути не лише економічно потужною й мілітарно достатньо захищеною, а насамперед українською — з невідважуваними позиціями єдиної державної мови — української, з домінуванням української орієнтованості в політиці, культурі. Українське домінування не заперечує розвитку спільнот національних меншостей України, інтегрованих у єдиний соціум засобами української державної мови. Такий *на позір ідеальний* стан міжетнічної гармонії й суспільної мовної злагоди сьогодні є реальністю в багатьох розвинених країнах. Сучасного високого стану розвитку в економіці, соціальному комфорті ці країни набували, розв'язавши спершу мовні питання, які в різних форматах поставали в різний час. Для уникнення конфліктних ситуацій на мовному й етнічному ґрунті в різних державах використовували різноманітні засоби — від чітко сформульованих і дотримуваних у практичному повсякденні законів до постійного роз'яснювального слова духовних провідників нації, учених, громадських діячів. Сьогодні розквіт і високий рівень жит-

тя спостерігаємо в тих країнах, де виразно переважає, панує націєзорієнтованість, національна гордість громадян, де відсутній національний нігілізм і байдужість, де *своє* оцінювано як *найкраще і найдосконаліше у світі*, бо воно *своє, рідне*.

Національна гордість може виявлятися в зовнішніх атрибутах і символах, у демонструванні й підкресленні перед чужинцями їхніх принад і цінностей; проте глибше й змістовніше вона оприявнюється в повсякденній природній пріоритетності свого питомого перед чужорідним. Таку модель національної самореалізації формують насамперед у родині й школі. Саме тут, де виростає свідомість особистості, має панувати українська мова, українське наповнення щоденного життя. З родини й школи виростають як успіхи, так і прорахунки кожної людини, з якими вона мандрує життєвими дорогами. Дуже важливо, щоб яскраві й потужні імпульси осявали мовне формування особистості.

Такою подією стало оголошення 9 листопада Днем української писемності й мови, який закріпив результат багаторічних змагань за українську мову Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, очолюваного відомим поетом і громадським діячем-державником Павлом Мовчаном. Це була велика перемога над тліючою в суспільстві ідеологією офіційної двомовності, яку проросійські сили в Україні в різному словесному й політичному “упакуванні” намагалися ожиттєвити, роздмухати потужний вогонь *костра* (не *ватри!*), який спалив раз і назавжди ідею українськоцентризму. Підписаний 1997 року Указ Президента України Л. Кучми про відзначення цього свята задля консолідації українського суспільства навколо високих здобутків української писемності — від XI століття до сьогодні — та потужних усеукраїнських реальних кроків задля удержання української мови відіграв і нині відіграє важливу роль у зміцненні українськомовного простору України.

Ідею наступу за українськомовний простір через формовану свідомість молоді підхопили Петро Яцик і Михайло Слабошпицький, які запропонували формат *Міжнародного конкурсу знавців української мови*. Цю ідею потужного інтелектуального й емоційного впливу задля утвердження українськоцентричної свідомості молоді підтримала Ліга українських меценатів, її голова Володимир Загорій, багато свідомих політиків, парламентарів-державників, провідних письменників, акторів, науковців... Енергією і працею Михайла Слабошпицького від першого конкурсу, який стартував 9 листопада 2000 року і протривав до сьогодні, сформовано всевітній рух за українську мову, який щороку охоплює мільйони учасників, організаторів, членів родин конкурсантів. Усього у світі щороку реєстровано понад 5 мільйонів безпосередніх учасників конкурсу, діють тисячі осередків його проведення.

Сьогодні годі переоцінити обсяги українського засіву в умах і серцях молоді в Україні і світі, що вдалося зробити завдяки громадським рухам, конкурсам, творчим спілкам — офіційним і неофіційним, різноманітним ініціативам письменників, науковців-філологів і не-філологів, діячів культури. Нове звучання українського художнього слова, розширення поля викладання української мови й українською мовою відчутно змінилися порівняно з далекими вісімдесятими — початком дев'яностих. І хоча ми традиційно нарікаємо на загрози російськомовного реваншу і бачимо його реальні прояви в просторі масової комунікації, теле- і радіопросторі та книговидаванні, все ж зміцненню українськості України видно кожному неупередженому. Необхідно лише плекати й підтримувати кожне таке проявлення українськоцентризму, використання української мови, які наближають для України безальтернативне українське майбутнє.

Закінчення. Початок на стор. 1

Прикро, що просування руськомірських нарративів безкарно здійснюється “доморощенцями”, які повністю утримуються тими ж олігархічними фінансово-промисловими групами. І то є брехнею, коли заявляють про невтручання власників у редакційну політику телеканалів. Хоча, насправді, їм воно й непотрібне, бо підібраний персонал настільки приручений, що й так заподавливо глядить лише в рот господарю, добре вивчивши його смаки та вподобання. А коли достовірно відомо з якого тіста зліплена ці пани-господарі, то марно сподіватися на їхню підтримку української мови, національної культури. Бо це не Чикаленки, Шептицькі, Терешенки чи Ханенки. Оскільки головна мета, яку переслідує дюжина “українських” глитаїв із списку журналу Forbes, — сформувати в створеній ними ж олігархічній моделі держави роз’єднаний, напівсвідомий, напівосвічений, зубожілий народ, де патерналізм і милостиня є вищим проявом “гуманізму”. Такими легше управляти, помикати, володіти, обмінюючи свободу на “дарований” хліб.

А ще їхньою забаганкою є “приручення” інтелігенції, воліючи, щоби вона знаходилася в такому стані, коли змушена підтанцювати під їхню музику, особливо під час виборчих “заїздів”. У той час невеликій частині стурбованих “нациків” відводиться роль методичних “плакальщиків” за рідною мовою, культурою, історичними святощами, водночас переконуючи суспільство про неформатність таких вартостей. Кожен рік нам дозволяють занурювати себе й подібних у нішу “кирило-мефодіївців”, згадувати Нестора-літописця, писати український диктант, проводити конкурси, “призначати” шевченківських лауреатів одноім’єнним і водночас “безіменним” комітетом, який чомусь схильний “губити” дорогою навіть Шевченків образ. Але, насправді, українська справа стоїть на місці. Бо концентрований вираз поваги до державної мови, усвідомлення її значущості для Нації, міститься не в гучній фразеології політиків, а в мізерному бюджеті країни на культуру, мову, книгу. Саме в ньому має бути передбачено фінансування комплексу заходів по “наданню підтримки громадським ініціативам щодо поширення і популяризації української мови, підвищення престижу її використання в усіх сферах суспільного життя”; проведеному інформаційній кампанії, спрямованій на збільшення інформаційно-довідкового контенту українською мовою в українській Вікіпедії, інтернеті; на значне розширення мережі центрів вивчення державної мови. Адже все це передбачено Стратегією популяризації української мови до 2030 року “Сильна мова — успішна держава” (розпорядження КМУ від 16.12.2020 р. № 1585-р).

Уже який рік не вдається змістити на користь української мови книговидавництва в різних сегментах знань, професій, вікових та соціальних груп. Загальний баланс складає третину україномовної і майже дві третини російської книги, зокрема: дитя-

Ставлення до Української Мови — ставлення до України

ча література (41% — українська, 57% — російська); науково-технічна (29% / 69%); бізнесова (28% / 70%); художня (27% / 60%); духовно-світоглядна (10% / 88%); інформаційно-комп’ютерна (1,35% / 98,38%). Такою ця позиція була при зміні влади 2019-го, нічого посутнього не сталося й нині. Особливо боляче за показник у сфері IT-технологічної літератури — абсолютний параліч і повна капітуляція перед московським контентом.

Лише один із прикладів. Україна може гордитися видатним (майже не знайомим на своїй батьківщині) ученим-винахідником Любомиром Романківим (Жовква, Львівщина). Без нього не уявляємо створення Стівом Джобсом свого першого комп’ютера. Романків нагадує, що “коли включається комп’ютер, то одразу працюють 7 моїх патентів, а ще 7, коли набираємо першу букву”. Усього 67 патентів, 150 винаходів у цій сфері. Розробив магнітні голівки, які значно тонші волосини, для збереження неймовірних обсягів інформації. Винахідник світу, який знаходиться у Національному залі слави (Вашингтон). Таким же знаковим творцем у цій сфері є і виходець з Буковини Стів Возняк, який з 2000 року входить до цього ж Національного Залу Слави Винахідників. Адже саме він, друг і соратник Джобса, почав конструювати перший в історії персональний комп’ютер.

Ми не реципієнти, а донори й творці світової культури, які не мають права нехтувати своїми духовними надбаннями, мовою, традицією, історією. Не уявляю, як можна “політично” пертися в Європу, викинувши узбіч власний національний доробок, ослаблюючи когерентність національного поля, віддаючи на поталу рідну (державну) мову, використовуючи “язик” колонізатора, впадши в безпам’ятство, споживаючи руськомірські “цінності”. Суспільне обурення стоується не кухонних домогосподарок, а патентованої “еліти”, яка керує, управляє, навчає, володіє й презентує Україну в світі.

Але якщо цивілізована Європа, куди ми так прагнемо, розуміє значущість мови для сили і єдності держави, то чимало на-

ших політиків мислять категоріями, закладеними Сталіним, Кагановичем, Постишевим, Маланчуком, Путіним... Бо саме так можна оцінювати нещодавнє рішення восьми членів комітету ВР України з питань освіти, науки та інновацій, які підтримали повернення для іноземців російської мови (замість державної) в університетах! Певен, що такі продажні й нікчемні антинародні вчинки осудять нинішні й грядущі покоління українців. Боротьба за Волю й Українську Мову є святою. Зрадникам, колаборантам і запопадливим “офіціантам” не місце в українській владі.

Якщо законодавство визначило, що “Мовою освітнього процесу в закладах вищої освіти є державна мова” (стаття 48), тож за чікими тоді правилами, в чітких інтересах граємо?

Хоча й так очевидно, оскільки “скабеево-соловійовсько-кісельовські” пропагандисти Кремля журити цих нещастливців не збираються. Отакими “своїми” політиками часто утрабовані вищі органи влади, які не перестають марити потребою “роботать над созданием русскоязычия в Украине, открыть институт русского языка в Институте языкознания им. Александра Потебни Национальной академии наук Украины, чтобы работать над созданием русскоязычной Украины уже как собственного явления”. Свого часу від цієї напасти застерігав Тарас Шевченко: “Схаменіться! Будьте люди, Бо лихо вам буде”. Прикро, що на такі дії всевладців реагує лише громадськість, бо складається враження, що ті державні органи, які відповідають за конституційність функціонування української мови, сидючи на ший народу, нібито пішли на вакації.

М. Драгоманов 130 років тому писав про подібних так: “Наші українські національники, хоча на словах і бунтують проти Москви, а на ділі живуть московськими думками і московськими способами думати, навіть не дуже перелицьованими”.

На мить уявляю Францію, в якій “Міністерство культури і французької мови” не зреагувало б жодним чином, коли б в її університетах запроваджували замість французької державної німецьку чи італійську мови. Проте там, на щастя для них, відповідно до Конституції Франції і “Закону Тубона” від 1994 р. французька мова — основоположний елемент ідентичності й національне надбання Франції, є мовою викладання, трудових відносин, торгівлі, державної служби, обов’язковою в рекламі, написах, оголошеннях, маркуванні, публічних заходах... І

не менш важливо — міністр культури і французької мови та всі інші міністри, депутати повсюдно спілкуються (і вдома також!) ріднодержавною мовою. А в Україні, серед цього допоки терплячого народу, чомусь розповсюджена практика серед вищих посадовців “використовувати” державну мову як просту формальність (а не цінність), як ключ-інструмент до ларчика влади; запрошувати на відповідальні посади зарубіжних і свійських “професіоналів”, ще й до того кривошелепних, які ні працювати, ні розмовляти. Хіба що мурликати під шансову “мурку” та спритно цупити все, що попадає під руки. Жаль, що так і нічому не навчилися.

Адже історія засвідчує, що з приходом поневолювачів на українські землі завжди першою уярмлювалася рідна мова, а чужинська (особливо московська) перетворювалася на засіб досягнення ворожих для українства завдань. Сьогодні воюючи проти нас Росія ухвалила Стратегію національної політики до 2025 року щодо захисту, розвитку і експансії в освітньому просторі російської мови. Отож Україна на рівні влади і громадянського суспільства зобов’язана зробити все для захисту й утвердження державної мови як гаранта політичної незалежності й національної ідентичності.

Це аксіоматичне право. На цьому вибудовано всю політику державотворення європейських країн. Ті ж поляки (як і французи), наприклад, законодавчо утвердили і свято дотримуються як національної заповіді, що польська мова є основним елементом національного самовизначення та найбільшим багатством національної культури. Українці також зобов’язані, врахувавши історичний досвід, усім миром, силами, засобами захищати й зміцнювати національну самобутність, рідну Мову, а отже, державність. Це не удаване й надумане завдання Нації, оскільки боротьба ворогів-москвитів та інших зайд проти нашої мови мала на меті знищення українського народу, його ідентичності. Лінгвоцид (мововбивство) був ефективним інструментом нищення української народності. Тому особу, інституцію, владний чи публічний орган, які гальмують процеси по зміцненню авторитету української мови (часто протидіючи), слід уважати недругами Українського народу. Такий підхід і є нашим законним правом захисту української державності й ідентичності. Гадаю, що настав час, коли необхідно обов’язок захисту Державної Української Мови формалізува-

ти законодавчо для кожного громадянина та публічного інституту, поставивши її в один ряд (Конституційно!) нарівні з державними символами України — Державним Прапором України, Державним Гербом України, Державним Гімном України. Тоді й справді “покажем, що ми, браття, козацького роду”.

Нині вже й нібито ніхто та ніщо не заважає. Промосковські комуністи опинилися поза законом і парламентом, “патріотів” на телеканалах “хоч греблю гати”. Усі карти в руки, щоби чинити добро й звеличувати українську мову. Але якщо для цього тонка “кишка” в деяких владців, які відповідають за мовну, гуманітарну, інформаційну політику, то чому вони мають бути при “кермі”. У кращому випадку вони мають “сидіти” на призьбі. Оскільки ставлення до Української Мови, національної культури є тотожним ставленню до України. Вона є тим бастионом Української держави і Нації, який ніколи не можна здавати, особливо це мають усвідомлювати постколоніальні народи, до яких належать і українці. Важливо, щоби “підвищенням ролі української мови як національної цінності” (Стратегія національно-патріотичного виховання молоді) переймалися передусім вередні ряди нації — влада, політики, інтелігенція.

Але попри всі труднощі й негаразди Україна й українці вже ніколи не зійдуть зі шляху утвердження національної ідентичності, що твориться національною культурою, історичною пам’яттю, традиційною вірою і Рідною Мовою. Дослідження, проведені Інститутом української мови НАНУ спільно з Гіссенським інститутом славистичних студій (Німеччина), показали, що українська мова дедалі впевненіше відвоює свої позиції. На запитання “чи згодні ви з твердженням, що українська мова є одним з атрибутів державності України?” ствердно відповіли майже 80 відсотків. Мова стає нашим оберегом, дороговказом, націєтворчою енергією. Адже однією з причин втрати територіальної цілісності України було ігнорування в Криму і Донбасі питань захисту та розвитку україномовного світу, підтвердивши умовивід О. Потебні — без знань і поваги до української мови українські устремління виявляться збудованими на піску. Бо спочатку на мовно-культурному фронті програли душі людей, а потім і землю. Тому Українська мова, будучи основою формування національної ідентичності, мусить дедалі впевненіше утверджуватися в суспільному просторі як пріоритет державної політики і головний складник національної безпеки. Цю відповідальну духовну працю слід розпочинати з найбільш раннього віку, з дошкільної установи, коли дитина *поперек, а не вздовж лави лягає*.

Україна за всіма світовими стандартами є мононаціональною державою (останні соціологічні дослідження — 90,6% громадян визнають себе українцями). І найдорожчою ріднодержавною Мовою для нас є Українська. Бо “хто горнеться до чужого, / Того Бог карає”, — писав видатний просвітник Сидір Воробкевич.

Георгій ФІЛІПЧУК

Звернення

до наших читачів,
передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка

видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ПНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Мельниченко Володимир Юхимович — 1000 грн.
2. Митюк Олександр Вікторович — 500 грн.
3. Буряк Юрій Григорович — 4000 грн.

100-річчя Першого Всеукраїнського православного Собору: у Полтаві влаштували просвітницьке зібрання

Просвітницьке зібрання з нагоди однієї із найбільш знакових подій історії України 20 століття — 100-річчя I Всеукраїнського православного Собору — влаштували у Свято-Михайлівському храмі ПЦУ міста Полтави (селище Івонченці) Харківсько-Полтавська єпархія Православної Церкви України (ПЦУ), Полтавський офіс Північно-східного міжрегіонального відділу Українського інституту національної пам'яті (УІНП), кафедра історії України Полтавського національного педагогічного університету (ПНПУ), Івонченківська філія Центру культури та дозвілля Полтавської міської ради та кафедра всесвітньої історії та методики викладання історії ПНПУ.

вітянина о. Феофіла Булдовського “Про українізацію церкви”. В

основу постанови з'їзду було покладене рішення Лубенських повітових зборів духовенства і мирян: “...в Україні має бути вільна автокефальна православна церква, яка користується фінансовою підтримкою держави. Богослужіння в церквах має вестися українською мовою, а нові храми будуватися в українському національному архітектурному стилі”. Для перекладу богослужбових книг з церковнослов'янської мови на українську і видання проповідей рідною мовою створили спеціальну комісію. На Полтавщині тоді підтримали пропозицію Григорія Ващенко українізувати церковно-приходські школи, зробити їх світськими і передати у відання Міністерства народної освіти, але зберегти в них викладання Закону Божого.

У листопаді 1917 року на 3-му Всеукраїнському військовому з'їзді у Києві з ініціативи військових священників ухвалено резолюцію про незалежність Української церкви від Російської та сформовано оргкомітет зі скликання Собору. Прихильники автокефалії утворюють “Братство Воскресіння Христа”. Закон 1 січня 1919 року “Про вищий уряд Української Автокефальної православної церкви” став одним із перших законодавчих актів Директорії УНР на чолі з полтавцем Симоном Петлюрою. Міністр культів уряду УНР Іван Липа розпочав підготовку до Всеукраїнського собору, але планам завадила російсько-більшовицька інтервенція.

Як зауважив кандидат історичних наук, заступник голови обласної організації Української асоціації релігієзнавців Юрій Вільховий, легалізувати УАПЦ

вдалося пізніше. Сто років тому, 14-30 жовтня 1921 року в Києві Перший Всеукраїнський Церковний Собор підтвердив автокефалію УАПЦ, проголошену Всеукраїнською Православною Церквою Духом 5 травня 1920 року, і вписав її до канонів УАПЦ як одну з головних засад: “Українська Православна Церква є автокефальною, ніякому духовному урядові інших Православних Церков не підлегла, і сама порядкує своїм духовним життям за провідництвом Святого Духа”. Участь у Соборі взяли 402 делегати від священників та мирян. Російська церква саботувала Собор. А оскільки тоді всі єпископи були росіянами, вирішено висвятити українських єпископів за традицією Олександрійської церкви, яка існувала до 250 року, — рукопокладанням усіх присутніх. Саме за цим чином 23 жовтня 1921 року відбулося висвячення протоієрея Василя Липківського на митрополита Київського і всієї України Української автокефальної православної церкви.

В історії українського православ'я розпочалася нова сторінка. На жаль, через більшовицькі репресії вона виявилася короткою і драматичною. “Українська автокефальна церква — це церква-мучениця. Тому що належить до тих церков, які були знищені через розстріли, репресії і заборону діяльності. Це була церква, яка перебувала з моменту створення, від витоків 1917 р. до Собору 1921, і аж до 1930-х років під наглядом комуністичних спецслужб. УАПЦ ототожнювали з українським буржуазним націоналізмом, петлюрівщиною, бо вона народилася в роки Української революції 1917-21 років. Тому що її ініціатори асоціювали свою церкву з українською державою, вони говорили: одна держава — одна церква. Поступовими арештами, починаючи з 1927 р., церкву обезголовили. Глава церкви, легендарна постать Василь Липківський, був розстріляний 1937 р., як і десятки його сподвижників”, — розповіла завідувачка кафедри історії України ПНПУ, професорка Людмила Бабенко. Вона подару-

вала церковній бібліотеці свою книгу-монографію “Радянські органи державної безпеки в системі взаємовідносин держави і Православної церкви в Україні (1918 — середина 1950-х рр.)”.

Історики та священники розповіли про кожен етап формування Української православної церкви. Як вона знищувалася комуністичним режимом, як українські священники і віряни берегли традиції УАПЦ у діаспорі. Як була відроджена у червні 1990 року на Всеукраїнському Православному соборі в Києві, коли обрали Патріархом уродженця Полтави Мстислава (в миру — Степана Скрипника, небожа Симона Петлюри, хорунжого Армії УНР). Як 2018 року об'єдналися УАПЦ та УПЦ КП в ПЦУ, як 5 січня 2019 року Вселенський патріарх Варфоломій підписав Томос про автокефалію об'єднаної Православної церкви України. На історичному значенні Томосу наголосив Архієпископ Харківський і Полтавський високопреосвященний Афанасій (Шкурупій): “Якби не надскладний період боротьби за автокефалію сторічної давнини, не було б, власне, і помісної Української церкви, не було б, мабуть, і можливості утворення помісної Православної церкви України і отримання Томосу, тому що не було б того історичного підґрунтя, на якому нинішня церква отримала вселенське визнання”.

Після виступу спікерів глядачі насолодилися концертом дитячої хорової студії “Янголи з небес”, під орудою регента Олександри Горай. Прозвучало також кілька духовних творів у виконанні хору єпархії. Українська поетеса і прозаїкня, членкиня Національної спілки письменників України, авторка семи книг, лауреатка літературних премій Юлія Манойленко прочитала вірш, присвячений УАПЦ, який увійшов до книги її поезій “Слідами Смальти”. На завершення владика Афанасій подарував гостям-спікерам свою книгу повістей та оповідань “Останній поріг”, яка є безцінним скарбом української літератури XX–XXI століть.

Полтавський офіс УІНП

Ростислав НОВОЖЕНЕЦЬ, президент Благодійного фонду “Україна-Русь”

У нашій родині по лінії матері було щонайменше 18 греко-католицьких священників. У моїх жилах тече кров восьми з них, троє з яких були отцями-деканами УГКЦ. Тому як нащадок великого священничого роду Левицьких-Чачковських-Сніжинських, я маю право відверто говорити про церковні справи. До цього мене спонукають і визначні постаті з нашої родини — діти й онуки священників та їхні близькі: Михайло Грушевський, Катерина Зарицька, Михайло Сорока, Олександр Тисовський, Степан Качала, Іван Труш, Ольга Басараб та багато інших.

Одним із найвизначніших, але маловідомих священників у нашій родині був Микола Вояковський (1899–1972) родом із Тернопільщини. Закінчив гімназію та духовну семінарію. Служив в УСС та УГА. Душпастирську діяльність здійснював також на Львівщині, звідки емігрував перед приходом “перших москалів” до Відня, а згодом Мюнхена. У Німеччині

Міцна Українська Церква — запорука могутньої України

дослужився до генерального вікарія українців греко-католиків. 1949 року переїхав до США, де був душпастирем у Брукліні, Баффало, Коговзі. Похований на українському цвинтарі в Гемптонбурзі.

У діяльності отця М. Вояковського були речі, що давно потребують переосмислення в сучасній українській Церкві.

Він був крилошанином, тобто належав до таємного церковного ордену Крилоса. Цей орден у на-

шій Церкві виник ще за княжих часів і опікувався національним відродженням. Ніхто досі не знайшов статутних чи програмових документів ордену, але отці крилошани дуже багато зробили, аби в Церкві панував український дух. З невідомих причин у 1949 році орден Крилоса припинив свою діяльність. Чому б зараз не відновити цей орден в УГКЦ?

Отець М. Вояковський тісно співпрацював з ОУН і борювався

тоді нездорову течію в УГКЦ, мовляв, націоналізм — це нова ересь, бо націоналісти ставлять націю вище Бога і цьому слід протистояти. Натомість, М. Вояковський за посередництва кур'єрів ОУН здійснював зв'язок між духовенством діаспори та Галичини. Знаково, що в 1930-х роках в Галичині культивувались образи (ікони) із зображенням святих у вишиванках. Чому б у сучасній Церкві не відродити цю традицію?

Він вболівав за об'єднання УГКЦ з УАПЦ. Відновив (1946 р.) церковно-археологічну комісію при Апостольській адміністрації, яку ще 1944 року у Львові заснував митрополит Андрей Шептицький. Наукова комісія ставила собі за мету здійснити дослідження історії української церкви та з'ясувати причини роз'єднання колись єдиної української Церкви з надією на її майбутнє об'єднання. Після отримання Томосу для Православної церкви в Україні (2019) настав найвищий час об'єднатися УГКЦ з ПЦУ. Чому ж

у сучасній Україні не дбаємо про єдину Помісну Церкву?

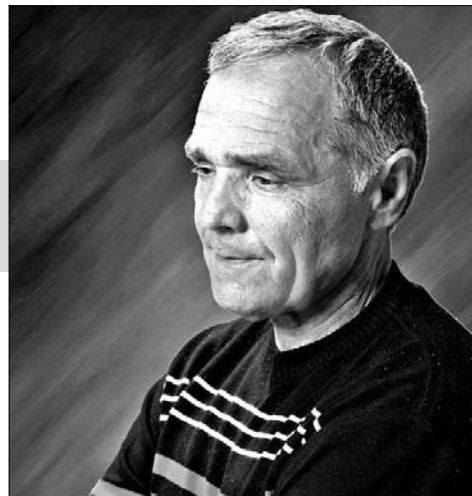
Враховуючи величезні заслуги УГКЦ у збереженні української ідентичності, зокрема, у часи польського панування, а також у підпіллі в період радянської (московської) окупації, не маємо права зупинятися на досягнутому й у нових історичних реаліях.

Оскільки Церква є найавторитетнішою інституцією серед громадян України та з метою найвищого сприяння у побудові української України, принагідно звертаюся до ієрархів УГКЦ, Синоду, богословських академій і семінарій, численних монастирів та Українського католицького університету із закликом забезпечити відповідні зміни, аби Церква стала єдиною та українською не тільки за мовою, а й по духу!

Публікується на основі доповіді “УГКЦ в персоналіях через призму однієї родини”, виголошеної у Збарзькому замку під час круглого столу на тему: “Берестейська унія: історія, наслідки, уроки”.

Свої: Василь Старун, голос нашої Мови “Республіка духовних потрясінь, озера сині, Небеса на злоті...”

— Діду, сідайте!
— Та мені до Данилівки...
— Ну то що? Сідайте вже!
— О, Оленко, тут мене підвезти хочуть, я потім зателефоную...

О. Б.: Раз на місяць ти раненько з'являвся на порозі нашої з мамою луганської однокімнатки з торбинкою віршів. У прямому сенсі — з полотняною торбинкою, повною рукописів. Ми пили чай і говорили про поезію. Потім ти йшов далі — одному тобі відомими дорогами. Щоб увечері повернутися до своєї Данилівки. До кузні, господарки і дбайливо прошитих зошитів із віршами. Що вело тебе за будь-яких пори і погоди до Луганська, а подеколи й далі — до Києва?

В. С.: Оце вже 54 роки минуло, як написав першого кострубатенького віршика. Полотняна торба з'явилася десь усередині 70-х, після п'яти років навчання в “академії” Миколи Мірошниченка (відомий поет, перекладач, паліндроміст. — **О. Б.**) — людини знаної в поетичному світі України, Європи, та й світу, що про неї варто написати велику книгу...

Позаяк у селі ані обговорювати поезію, ані ділитися своїми екзерсисами не було з ким, то шлях мій пролягав до Луганська. До Миколи, до тебе, Оленко, до Євгена Марголіта, Михайла Біленького, Віктора Філімонова...

На той час у педінституті я вже не навчався — довелося хутенько “закосити” під академку, аби сховатися від КДБ (“контора” хотіла зробити з мене свого агента в студентському середовищі, то я махнув рукою на диплом — і гайда до рідного села, працювати в кузні, а вечорами — вірші писати). Позбувшись уваги кадебістів, я гуляв, де хотів і з ким хотів. Частенько їздив до Адріанополя, де мешкав Василь Голобородько. Через нього зазнав знайомства з “Київською школою поезії”: В. Ілля, Валентина Отрошенко, М. Воробйов, В. Кордун... Пізніше заприятелював з Павлом Мовчаном, В. Герасим'юком, І. Малковичем, І. Римаруком...

Але всі дороги незмінно вели до... та ні, не до Риму — до рідної Данилівки...

О. Б.: Якось ти цитував мені свого тата: “А він (тобто ти) все курає та пише, курає та пише...” Як воно — бути поетом у селі?

В. С.: Та як... Поетом у селі бути важко — і психологічно, і матеріально. Бо ж справжня Поезія не може служити ні Неронові, ні Калігулі. Я, звичайно, не почувався Овідієм, якого знав цілий світ. І мене — крізь ширму свого невігластва — не помічали однокласники. І 220 рублів мені в кузні не платили: “Ото віршики шкрябаєш — гонорар і отримаєш!”. Направду, мені видається, поетом варто бути тільки в селі. Лише там ти нікому не потрібен — ні за “совка”, ні тепер...

Василь Старун — автор поетичних збірок “Абетка світла”, “Сніг ополонок”, “Столітній знак”, “Кора нації”, “Безвісти живий”, “Душа змії”, “Намистина мостів” та ще десятки. Цьогоріч вийшла друком книга “Золотий перетин води”.

А от Україна мені потрібна завжди. І мова наша, якій мало не десять тисяч років. Один із моїх рукописів називається “Слобожанський словник Української Мови Арія”.

Зрештою, на мою думку, Поезії немає місця зараз ані в селі, ані в місті. Немає місця Сім'ї. Талантові. Творчому геномові...

Змінити кут сприйняття суспільних зв'язків здатні лише Український Президент, Українська Влада. Може, завтра...

О. Б.: Деякі “колеги з літцеху” вважали тебе, скажімо так, диваком. Надто ті, що славили “партію Леніна” під опікою “кураторів” з обкому та КДБ. Що це за історія з “дивацтвом” і КДБ?

В. С.: “Дивак”, бо писав “не так, як усі”. А ще — бо відмовився “стукати”. “Та зроби їм вже, що вони там від тебе хочуть, то й перестануть тебе терзати. Книжечку видадуть, роботу легшу дадуть...” Отак-от нашіптували з усіх боків “доброзичливіці”. Один із них писав до “контори” — і не лише на мене — “рецензії”, в яких борюся з націоналізмом і “реалізмом без берегів”.

Якось наш мудрий і людяний Микита Антонович Чернявський (на той час — голова Ворошиловградської обласної організації СПУ. — **О. Б.**) — тихенько віддав мені одну з таких “рецензій”, сказавши, кого слід стеретися. Ти, Оленко, його знаєш.

О. Б.: Знаю. Він і на мене, й на інших українських авторів “рецензії” писав...

В. С.: Багато з тих, хто писав про “партію Леніна”, нині пишуть про національне відродження. “Перевзулися” просто в польоті...

О. Б.: Оце згадала твого тата, і сплила у пам'яті загадкова історія твого народження та походження...

В. С.: Мій тато Володимир Іванович з поважного роду: на перетині XIX-XX століть його дід, а мій прадід, був сільським головою в Бараниківці, що на Біловодщині. Старун у тлумачному словнику Бориса Грінченка — “рассуждающий как старик”: “Найпаче про старунів, що люблять старувати, кажуть, що вони не так старі, як давні”. По батькові мій рід походить від писарів Лубенського козацького полку.

Батько чи не єдиний з-поміж п'яти братів (а всього дітей у родині було семеро), хто багато досягнув — усупереч суспільним та ідеологічним перешкодам. Гадаю, з нього міг бути чудовий міністр освіти чи сільського господарства. Та мусив переховуватися від переслідувань сталінських посіпак втечею на Фінську війну, а затим — і на Другу світову. Під Великими Луками опинився в полоні, поневірявся у

концтаборах. Повернувшись додому, пішов працювати. Ні, не за фахом, тобто у школі. Хто ж недавнього військовополоненого, від якого примусово відмовилися родичі, пустить виховувати “майбутніх будівничих комунізму”? Та, маючи освіту не лише педагога, а й зоотехніка, “ворожий елемент” працював і завфермою, й головним зоотехніком...

Саме тоді у Потівці (Первомайці) з'явилася моя майбутня мати, Стефанія Андріївна Тарабанська. Приїхала вона аж з-під Рави-Руської, разом з двома синами. Її чоловік воював у боївці УПА, був зарештований, дістав 25 років і карався у Карлагу. Вона ж, аби не занепасти весь рід, утекла на Слобожанщину. Так я і з'явився. А тримісячним винесла мене мати в кожусі й віддала татові. От і була в мене ціле життя інша мама — батькова дружина Галина Петрівна. Вона була доброю до мене. Своїх дітей у неї з батьком не було, то, мабуть, це була певна домовленість зі Стефанією Андріївною про дитину...

О. Б.: І жодного разу ти свою першу маму не бачив?

В. С.: Ні, не бачив. Якось у четвертому класі покликали мене з уроку, мовляв, до тебе гості. То були материні родичі, їхали до сусіднього села — там багато лемків-переселенців лишилися. Певне, мати просила на мене подивитися. То вони передали мені на словах від неї вітання, та й подались. А я, приголомшений, почувався до класу...

Вже коли матері не було на світі, знайшли мене брати — Володимир і Мирон, ми листувалися. Їх вже теж немає...

О. Б.: Твоя поезія — потік, із якого несила виринути. Як ти сказав: “Плин часу і простору, темної любові й світлої ненависті”. Це світ нашої Батьківщини в обіймах України. Це кров коріння. Фантастичний сплав. Як ти сам називаєшся? Неоромантик? Імпресіоніст? Чи, за В. Герасим'юком, неомодерніст?

В. С.: Всілякі “ізми” — породження матеріальності світу. Поезія ж — відчуття душі, поєднання майже непоєднаних лексем, ритм і музика, контрапункти, безліч варіантів — не мільйони, мільярди... Між Природою і Людиною живе Мова. Свята Трійця... Поезія — все. Все — не Поезія...

О. Б.: Якщо чивився, то в кого (крім “академії” Мірошниченка)? І ще: самобутній — від “бути самому”?

В. С.: Нерідко писання, дитячі писання, починаються з любові до дівчинки. У мої часи, як правило, на рік молодшої. Муки творчості призвели до появи неміч-

но-безтілесного “вірша”. Було це... ага... 26 лютого 1967 року.

Зайшов в українську мову і дисциплінувався (“ні дня без рядка”, в моєму випадку — ні дня без вірша), відколи зустрівся з Миколою Мірошниченком. Він і навчив мене “бути самому” — не лише у віршуванні, а й у житті...

О. Б.: Я вигадала собі твоє життя. І з цим живу понад 40 років. А як насправді? Син далеко. Таке-сяке господарство, така-сяка пенсія... Друзі — Петро Біливода, Микола Мірошниченко — які вже за небокраєм... І війна — мало не під боком... Де там місце поезії?

В. С.: Син і невістка далеко, і троє онуків — у віконці вайбера, і ми з дружиною в Данилівці — центрі України й Землі... І зражений луганською елітою Петро Біливода — в сузір'ї Оріона, на святих зірках Аріїв... І десь там Микола Мірошниченко — великий поет, друг-товариш мало не половини слов'янського і мусульманського культурних світів... Та тішуся з того, що у цей смугастий час не уриваються ниточки: Василь Герасим'юк, Іван Малкович, Тарас Федюк, Любов Голота, Олена Бондаренко, Степан Процюк... Когось не назвав, та тримаю при душі...

“Тримайся” — кажуть. Я тримаюся. За самописку. Своему й чужому червакові розвиднюю очі. Хай побачить те, що й має углядіти чиста душа, не втрачена для Природи, естетично врівноважена і розумна...

О. Б.: Скажи про війну. Вона день і ніч ходить поруч. Про героїв — їх, ти говорив, багато у ваших краях.

В. С.: Щодня і щоночі війна ходить у кожному з нас. Серед героїв багато — за віком — моїх дітей. Не кожен із них живий і здоровий. Сьогодні для них є найбільшою нагородою Тиша і Велич, Прихильна Любов і Рясна Калина в кожному серці.

О. Б.: Що нас тримає на світі?

В. С.: Понад усе нас тримає життя Неповторного Голосу — Мови України.

...Моя Ріка стоїть в усій красі рясні дощі рясніють по росі душа злітає і торкає плоти озера сині Небеса на злоті...

Розмовляла **Олена БОНДАРЕНКО**
Перші дні листопада 2021 р.

Сергій ТЮТЮННИК

У Дніпрі вшанували пам'ять Василя Макуха — учасника українського руху опору в СРСР, воїна УПА, який 5 листопада 1968 року на знак протесту проти комуністичної тоталітарної системи, колоніально-го становища України, політики русифіка-

ції та агресії СРСР проти Чехословаччини здійснив акт самоспалення на Хрещатику в Києві.

На Клочківському цвинтарі, на могилі Василя Макуха, відбулася жалобна церемонія, а в місцевому осередку Товариства “Просвіта” — літературно-мистецький вечір. Валентина Недвига із Січеславської

Василь Макух — безсмертний смолоскип волі

“Просвіти” наголосила: “Сьогодні ми зібралися для того, аби вшанувати людину героїчного чину. Людину, яку називають “палаючим смолоскипом”.

По суті, вчинок Василя Макуха можна назвати Майданом однієї людини, яка не могла змиритися з жадливою несправедливістю людиноненависницького режиму як щодо власних поневолених громадян, так і стосовно інших народів і країн; Майданом однієї особистості, смерть якої, насправді, проклала дорогу до безсмертя. Пам'ятаймо і шануймо своїх борців за волю України.

Іван Дремлюга, голова Дніпровського товариства політв'язнів і репресованих та Регіональної комісії з реабілітації, зачитав фрагмент листа, що Василь Макух написав до Петра Шелеста і кинув у скриньку у день свого останнього бою з комуністичним режимом: “Наші славні заборожці карали вже ляхів за їхні знущання — прийде час, сувора кара впаде і на москалів. Я поговорив би з вами, не думайте, що боюся (до вас попасти на прийом, як до Папи

Римського), ні. Протестуючи проти кривд, заповіданих російськими окупантами, — пийте ще й мою кров (я спав себе в жертву не вам, а нашому народові, щоб молоде покоління сміло, відважно продовжувало святу справу боротьби”.

“Такі дії, такі чини не давали забути, що окупація тривала до 1991 року, що Україна боролася. Зараз ми не маємо права забувати про той героїчний чин, який відбувся 53 роки тому”, — додав керівник регіонального відділення Українського інституту національної пам'яті Ігор Кочергін.

Голова обласної організації Національної спілки письменників України Фідель Сухоніс виступив з ініціативою щодо заснування в Дніпрі відзнаки імені Василя Макуха, а також видання до наступних роковин смерті дисидента присвяченої йому книги.

Захід організовано Дніпровським товариством політичних в'язнів і репресованих разом з Січеславською “Просвітою” і представниками Південно-Східного відділення УІНП.

“Пархомюк П. С. сприяв синам ховатися від органів радянської влади. Має пасіку і дає мед бандитам”.

Галина ДАЦЮК,
журналістка
Анатолій ЛУКАШУК,
історик

«Жіноча справа»

У жіночих слідчих справах – історії матерів, сестер, тіток, онучок, бабусь, племінниць – родичок учасників кордишівської станиці ОУН, УПА, які були репресовані каральною системою НКВС. Є одна “справа дружини” – **Марії Кондратюк**, підрайонного провідника ОУН Володимира Кондратюка – “Коваля”, члена ОУН з 1943 р.

25 вересня 1947 р. співробітник відділу 2-Н УМДБ капітан Бугай, розглянувши матеріали справи № 7325, отримані із Шумського РВ МДБ на сім’ю учасника ОУН Кондратюка В. Д., *знайшов*, що він в 1943 р. зрадив батьківщину, вступив в ОУН. У березні 1944 р. брав участь у боротьбі проти Радянської армії. Перебував на нелегальному становищі. 13 вересня 1947 р. у криївці був виявлений у момент чекістсько-військової операції і при вчиненні опору вбитий. *Вважав* би сім’ю Кондратюка В. Д. у складі дружини Марії і сина Григорія виселити у віддалені місця Радянського Союзу. “21 жовтня 1947 р. сім’я вислана на ст. Усяти Томської залізниці, ешелон № 20049, начальник варті лейтенант *Куриленко*”.

На залізничній станції Томської області Марія разом з десятками тисяч переселенців з Волині чекали на визначення їм постійного місця. 29 січня 1948 р. Особлива нарада при Міністрів ДБ СРСР постановила: “Кондратюк Марію, як члена сім’ї учасника банди ОУН, виселити на спецпоселення в Кемеровську обл., при ній син Григорій, 4 р.”.

Через рік Марія на спецпоселенні вийшла заміж. “Прошу зняти мене зі спецобліку, так як я зі своїм чоловіком Кондратюком В. Д. не в шлюбі, бо він убитий у вересні 1947 р., і в даний час я дружина Мокрецова В. К., який працює в радгоспі “Осман” експедитором, і з ним зареєстрована. У нас двоє дітей: син від Кондратюка В. Д., 1942 р. н., і донька від Мокрецова В. К., 1949 р. н. Працюємо з чоловіком в радгоспі “Осман”, і я вже Мокрецова Марія. Проживаємо в Кемеровській обл., Кузедеевський р-н. Прошу задовольнити моє прохання. 2.03.1953 р.”. 21 квітня 1953 р. Марії в клопотанні *відмовлено*.

Марія Кондратюк, дружина “Коваля”

Написала в Москву Ворошилову. “Я була вислана 1947 р. за чоловіка Кондратюка В. Д., який був убитий радянськими військами на території Західної України. 1948 р. вийшла заміж за Мокрецова В. К. (народився в Курській обл. – *Авт.*), який брав участь у фінській кампанії 1939 р., учасник вітчизняної війни 1941 р., контужений – погано чує на обидва вуха. Від першого чоловіка є син, навчається в 4-му класі

Обрамовської школи. Вчиться добре і відмінно, так як *Мокрецов В. К. батько нерідний, сам виховує на російський лад*. Від нього є дочка Тетяна, 11 жовтня 1949 р. н. Прошу, тов. Ворошилов К. Є., зняти мене зі спецобліку, так як я працюю на посівних і збиральних кампаніях, як це потрібно для нашого тваринництва, і виконую державну норму на 105 і 110 відсотків. 2.02.1954 р. Мокрецова”.

Маріїне прохання було переправлене в Тернопільське УКДБ. Начальник 4 відділу УКДБ Лешенко відправив його в Шумський РВ УКДБ, і *виконавець* капітан Каймакан приступив до розслідування.

26 травня 1954 р. в. о. уповноваженого КДБ в Шумському р-ні допитав свідка Липку Якова, 1888 р. н., освіта 4 класи церковно-приходської школи. Яків сказав, що Кондратюка знає добре як близького сусіда, з 1944 р. він перебував в ОУН, і 1947 р., “при озброєному опорі ліквідований військами біля його дому в полі. 1940 чи 1941 рр. він женився на односельчанці з дому Дацюк, ніні Кондратюк Марії, мав малолітнього сина. Сім’я виселена на спецпоселення. Марія у 1946 р. деякий час переховувалась від органів радянської влади, але конкретно про її зв’язок з ОУН мені не відомо”.

26 травня 1954 р. Дацюк І. А., 1927 р. н., українець, член ВЛКСМ, освіта 4 класи, на запитання, що йому відомо про зв’язки з ОУН Кондратюк Марії, відповів, що сам особисто не бачив, але “зі слів начальника міліції Голошапова, котрий ліквідував Кондратюка, мені відомо, що Марія підтримувала зв’язок зі своїм чоловіком, що його і ще трьох членів ОУН, які переховувались разом з ним, Голошапов знайшов у схроні на полі біля села в той момент, коли Марія принесла їм їсти”.

Незабаром *виконавець* Каймакан відвідував Тернопільському КДБ. “Направляю заяву спецпоселенки Кондратюк М. Ф., яка клопочеться про відміну спецпоселення, і матеріали розслідування. Одночасно повідомляю, що її чоловік – Кондратюк В. Д., у 1944–1947 рр. перебував у банді ОУН, і в серпні 1947 р. ліквідований. Сама Кондратюк короткий час, 1946 р., також була на нелегальному становищі”.

15 червня 1954 р. у клопотанні Марії про відміну спецпоселення було *відмовлено*.

На засланні Марії постійно потрібні були різні довідки. І вона щоразу зверталася в Шумський РВ МДБ, де працювали ті ж люди, які свого часу відправили її в Сибір і вбили чоловіка. Тепер Марія починала нове життя, але її доля цілковито залежала від каральної системи, яка володіла довідками, протоколами, рішеннями і тримала в кулаку Маріїну радість.

“Спецпоселенку Кондратюк М. Ф. дозволяю під охороною направити в Кузедеевський р-н на возз’єднання з чоловіком Мокрецовим В. К. Начальнику РВ МДБ з прибуттям Кондратюк М. Ф. взяти її на облік спецпосе-

лення і під нагляд органів МДБ”.

18 грудня 1954 р. Марія написала спецкомендатури МВС № 31 розписку про те, що на новому місці їй оголошено, що вона не має права без дозволу спецкомендатури виїжджати за межі Кузедеевського р-ну, і що за самовільний виїзд (втечу) з місця поселення буде притягнута до кримінальної відповідальності.

Відповідно до постанови РМ СРСР від 1.07.1954 р., Маріїні діти – Кондратюк Г. В. і Мокрецова Т. В. – з обліку спецпоселення були зняті 18.12.1954 р. Сама Марія знята з обліку спецпоселення 20 лютого 1956 р. на підставі Постанови РМ СРСР від 24.11.1955 року, про що їй було оголошено під розписку 14 березня 1956 р.

Син Григорій і донька Тетяна порушували питання про *реабілітацію*.

“В комісію з прав реабілітованих, від Кондратюка Г. В., проживаю в Кемеровській обл., м. Осінники. Я народився 10 березня 1942 р. в Тернопільській обл. За рішенням адміністрації, 1947 р. мене з мамою Марією Федорівною було виселено на спецпоселення, де ми проживали до нового указу. На підставі Закону України “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”, від 1991 р., прошу вислати мені довідку про реабілітацію”.

Кондратюк М. Ф. і Кондратюк Г. В. – *реабілітовані* 15 вересня 1994 р. УМВС України в Тернопільській обл.

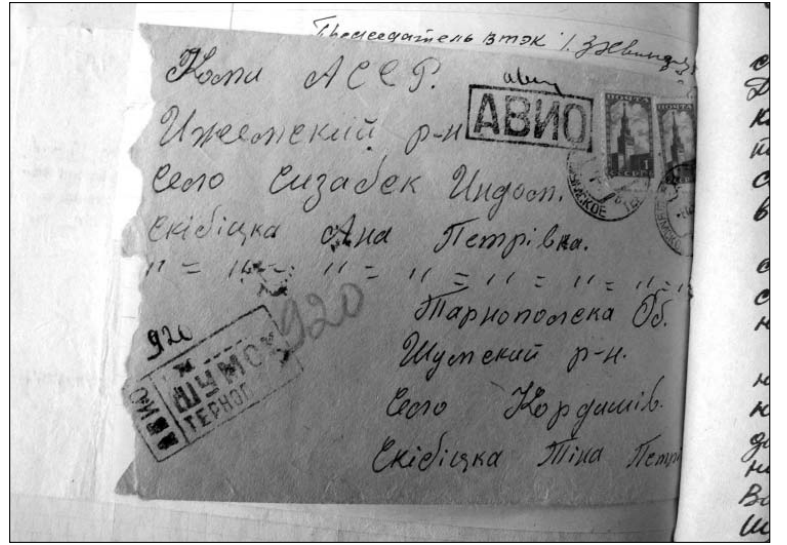
4 червня 2004 р. Мокрецовій (Шамровій) Тетяні, Маріїній доньці, дано відповідь, що під дію Закону України від 17.04.1991 р. “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” вона не підпадає. Очевидно, як народжена в РФ, батько росіянин, відношення до справи підрайонного провідника ОУН “Коваля” вона не має.

Марія Кондратюк мала відношення до “Коваля”, будучи його дружиною, за що репресивна машина покарала її на все життя. Енкаведисти діставали всіх і вся. Від цього недремного хижого ока несила було схватися навіть під землею.

Печальна доля спіткала рідну Маріїну сестру *Пелагію Швець*, що була дружиною загиблого Швеця Петра Івановича – заступника кушового, члена ОУН, УПА.

15 січня 1945 р. нач. Шумського РВ НКВС капітан Держбезпеки Треско розглянув матеріал на гр-на: Швеця П. І., 1911 р. н., уродженець с. Кордишів, українець, освічений, перебуває на нелегальному становищі, *знайшов*: що він в березні 1944 р., будучи вороже налаштованим проти радянської влади, добровільно вступив в банду УПА, займав командну посаду. Брав участь в бою з частинами Червоної армії в лісах Мізоцького р-ну Ровенської обл. 24.06.1944 р. і в с. Биківці Дедеркальського р-ну Тернопільської обл. у жовтні 1944 р. Проводив активну збройну боротьбу проти радянської влади.

Сім’я Швеця П. І.: батько – Іван Васильович, 1866 р. н., українець; мати – Марія Костянтинівна, 1868 р. н., уродженка с. Кордишів, українка; дружина – Пелагія Федорівна, 1910 р. н., уродженка с. Кордишів, українка; син Іван, 1931 р. н., син Микола, 1934 р. н.; дочка Людмила, 1939 р. н. Сім’ї було відомо, що Швець П. І. є активним учасником банди

Лист з Кордишева в Сибір

УПА, а тому вважав би: всіх перерахованих членів сім’ї активного члена банди УПА вислати в східні області СРСР. Нач. Шумського РВ НКВС капітан держбезпеки Треско”.

Як і попередні справи, документи готувались НКВС під копірку. Допитувались 2-3 свідки, які давали свідчення “про контрреволюційну діяльність учасника УПА”. Бралася довідка із сільради на “активного учасника банди УПА про його контрреволюційну діяльність та склад сім’ї”. Заповнювався опитувальний листок на голову сім’ї, Шумським райвійськоматом видавалась довідка про мобілізованих в РККА. Складався протокол опитування майна.

15 січня 1945 р., при заповненні картки на сім’ю активного повстанця Швеця П. І., його дружина Пелагія та діти Іван, Микола і Людмила переховувались, перебуваючи на нелегальному становищі, тому виселені тоді не були. Не дочекався висилки батько Іван Васильович – помер, не витримавши несправедливості та нелюдської поведінки органів НКВС, які готували виселення в Сибір.

11 березня 1945 року в Комі АРСР була вислана терміном на 5 р. мати – *Швець Марія* (виписка з протоколу № 22-а Особливої наради при Народному Комісарі ВС СРСР від 28 червня 1945 р.).

Пархомюк Любов, невістка родини Пархомюків, писала з Сибіру батькам: “Є чутка, що в кого “маленька” стаття, відпустять додому”. Люба на це сподівалася, бо дуже сумувала за селом, татом і мамою, адже в невістках побула лише рік, як раптом родину разом з її двома місячною донечкою виселили.

“Особову справа на сім’ю активного посібника “ОУН-УПА” Пархомюка Петра Савича” завели 1947 р.

Оперуповноважений УМДБ Огарков допитав свідка Паламарчука Георгія, 1889 р. н., уродженця і жителя с. Кордишів. “Так! Пархомюка П. С. я знаю добре. Він не задоволений існуючим ладом, висловлюється проти створення колгоспів, переконує, що треба старатися всіма силами в колгосп не вступати. Має тісні зв’язки і допомагає УПА. Я особисто бачив, як станиця села Кордишів Пугач Людмила виносила від Пархомюка Петра яйця, масло, хліб для УПА. Його син Микола до 1945 р. перебував на нелегальному становищі, переховувався від призову в Червону армію”.

6 липня 1947 р. оперуповноважений Шумського РВ МДБ Шарапов допитав свідка Дмитрука Степана, 1921 р. н., комсомольця, службовця. “Мені відомо, що Пархомюк П. С. має куркульське господарство, вишневий і яблуневий сад, хату, клуню, хлів, землі близько 7 гектарів. Має тісний зв’язок із бандою. Бандити до нього часто приходять, і він постачає їх харчами. Пархомюк П. С. сприяв синам ховатися від органів радянської влади. Має пасіку і дає мед бандитам”.

У вересні 1947 р. була заведена і зареєстрована у відділі “А” УМДБ по Тернопільській обл. облікова справа “на злочинну діяльність Пархомюка П. С., 1882 р. н., уродженця с. Кордишів, який будучи куркулем-експлуататором, має тісний зв’язок з бандою УПА і надає бандитам матеріальну допомогу”.

“Цілком таємно. Сім’я учасника ОУН Пархомюка М. П., у складі: батько – Петро Савович, 1887 р. н., дід – Сава Федорович, 1857 р. н., дружина Любов, 1920 р. н., брат Григорій, 1928 р., дочка Галина, 1947 р. – 21 жовтня 1947 року вислана на ст. Усяти Томської залізниці ешелон № 20049 Начальник конвою в/ч 7529 мол. лейт. Куриленко”.

Особлива нарада при Мініс-

Родина Пархомюків на спецпоселенні

терстві ДБ СРСР від 4 лютого 1948 р. постановила “сім’ю Пархомюка П. С., за посібництво учасника банди ОУН, вислати на спецпоселення в Кемеровську обл.”.

“Головний Військовий Прокуратору, Москва. Я, Пархомюк М. П., уродженець Тернопільської обл., проживаю як спецпоселенець з 1947 р. в Осінниках. Зі мною проживає дружина Любов, дочка, брат Григорій. Зі мною були та-

кож виселені дідусь Сава, який помер 1948 р., і рідний батько Петро, який загинув 1952 р. внаслідок нещасного випадку під паровозом. У зв'язку з тим, що з нашої сім'ї і родичів немає заарештованих чи засуджених, я *виношу* на ваш розгляд прохання про розслідування справи, з якої причини я з сім'єю виселені.

Коли ми вантажились у вагон, під час переклички органом МВС виявилось, що мене у списку нема. На моє запитання, з якої причини мою сім'ю виселяють, мені була дана відповідь: “сім'ю виселяють за тебе, бо ти перебуваєш десь у лісі”. Так як я весь час проживав вдома і не відчувую вини за собою, то дивуюся по сьогоднішній день, що перебуваю на спецобліку і не знаю, з якої причини. Прошу сприяти у розслідуванні моєї справи. Пархомиюк. 11.05.1954 р.”.

“Автобіографія. Я, Пархомиюк Любов, 1921 р. н., у с. Кордишів, сім'ї селянина-бідняка. Сім'я складалась із шести осіб: батько — Яків, мати — Якилина, брат Іван, сестри — Марія і Ганна, жили всі разом. Я в батьків найстарша. У 7 років пішла в школу, але походила місяць, і батько більше не пустив, бо треба було бавити менших сестричок. У 14 р. я стала батькові і матері допомагати в роботі, а 1946 р. вийшла заміж за Пархомиюка Миколу, прожили рік, і взяли всю його сім'ю на переселення в Кемеровську обл. і мене разом з ними вивезли”.

“Добрий день, дорогі тату, мамо, сестри. Ви пишете, що скоро буде пересуд нашому Івану. Хоч би Бог дав, щоб його виправдали і додому відпустили. Є така чутка, що в кого маленька стаття, будуть відпускати далому, скоро будемо всі вдома”.

Але до Кордишева сім'я не повернулася. 90-літній дідусь — Пархомиюк Сава — помер по дорозі на висилку в поїзді і був викинутий охороною на узбіччя. Пархомиюк Петро загинув 17 грудня 1952 р. на залізниці. Решта сім'ї проживала в Челябінській обл. *Реабілітовані 3 лютого 1995 р.*

Репресованою була родина Поліщука Петра Семеновича, активного члена ОУН, УПА, *вбитого* під час операції НКВС. “Я, нач. Шумського РВ НКВС капітан Треско, розглянув матеріал на Поліщука П. С., 1914 р. н., перебуває на нелегальному становищі, знайшов: що він у березні 1944 р. добровільно вступив у банду УПА, займав керівну посаду “шеф зв'язку 33-го району УПА”, псевдо “Славич”, на озброєнні автомат ППШ і пістолет ТТ, брав участь в боях з частинами Червоної армії 24 квітня 1944 р. в лісах Мізоцького р-ну Ровенської обл. Проводить активну збройну боротьбу проти рад. влади і її Червоної армії. Сім'я Поліщука П. С. складається: батько Поліщук Семен, 1864 р. н.; мати Поліщук Ганна, 1865 р. н.; дружина Дарія Сергіївна, 1914 р. н.; дочка Галина, 1938 р. н., дочка Ольга, 1940 р. н., дочка Лариса, 1942 р. н. Членам сім'ї було відомо, що Поліщук П. С. є активним учасником банди УПА, тому *вважав* би: вищеперахованих членів сім'ї вислати у східні області СРСР. Начальник Шумського РВ НКВС, капітан Держбезпеки Треско”.

Згідно з випискою протоколу Особливої наради при народному

комісарі Внутрішніх Справ СРСР від 12 листопада 1945 р.: “Поліщука С. І. і Поліщук Г. О. вислати в Комі АРСР терміном на 5 р. Під час виселення із складу сім'ї, які підлягають на виселення, але не були вислані, як такі, що перебувають на нелегальному становищі, — дружина Поліщук Д. С. разом із дочками Галиною, Ольгою та Ларисою”.

Ольга і Раїса Поліщук, доньки “Славича”, 1950-ті рр.

Як свідчила згодом **Дарія Поліщук**: “15 січня 1945 р. моїх свекрів вислали на спецпоселення, а майно конфіскували. Я в Поліщуків була за невістку, бо вийшла заміж за Поліщука Петра і проживала з батьками. Від спільного проживання з Петром у нас народилось троє дітей: Галина, Ольга, Лариса. Мене не відправили на спецпоселення, тому що напередодні акції виселення людей в Сибір, я втекла з дітьми до своїх батьків в Голибісі і таким чином залишилася. У моїх свекрів конфіскували наступне майно: хата дерев'яна, крита черепицею, хлів дерев'яний, клуня, двоє робочих коней, корова, кабан, кури, два солом'яники зерна, ще: сани, борони, плуг, плужок, скриня кована, канапа дерев'яна, дві пари хромових чобіт, два зимові пальта, хустки тернові, миски, баняки, ложки, відра, сапи, серпи, коси, пилки, сокири. Все це було конфісковане, бо я боялася показуватися у дворі. Виселені батьки в Сибіру помирали і не дочекались реабілітації.

Виконавчий комітет не давав мені жити у своїй хаті, хотіли її розібрати. Послали мене у фінвідділ, щоб я заплатила гроші за хазяйство, хату, хлів і клуню. І я заплатила”.

Ганна Скибіцька у листі Ворошилову написала: “У всякого початку буває кінець, а моє покарання безконечне”... Ганна була матір'ю активного учасника ОУН і УПА Харитона Скибіцького, побратима Федора Дацюка. Коли місцевий житель Степан здав їхню криївку органам, Федір застрелився, а Харитона енкаведистам вдалося заарештувати.

20 січня 1945 р. у Чорткові зам. начальника відділу ББ УНКВС по Тернопільській області підполковник Держбезпеки Шаганов, розглянувши “висновок начальника Шумського РВ НКВС за наявними у них матеріалами на громадянина Скибіцького Х. П., 1922 р. н., уродженець і житель с. Кордишів, заарештований за контрреволюційну повстанську діяльність, *знайшов*: Скибіцький Х. П., у березні 1944 р. добровільно вступив в діючу банду, так звану УПА, сотника “Герасима”, в складі сотні 24 квітня 1944 р. брав участь у бою в лісах з частинами Червоної армії Мізоцького р-ну Ровенської обл. У жовтні 1944 р. в складі сотні “Бистрого” брав участь в бою з частинами Червоної армії в с. Биківці Шумського р-ну, де сотня була розбита... 29 грудня 1944 р. був виявлений і затриманий у спеціально облаштованому сховищі.

До складу сім'ї Скибіцького Х. П. входять: батько Петро Дмитрович, 1888 р. н., мати Скибіцька Г. П., 1895 р. н. — *постановив*: на підставі наказу генерального комісара Держбезпеки Берія від 31 березня 1944 р. за № 7129 вищевказаних членів сім'ї активного бандита УПА вислати в Кіровську обл.”.

Особливою нарадою при народному комісарі внутрішніх справ СРСР від 28 червня 1945 р. батьки Харитона Скибіцький П. Д. і Скибіцька Г. П. “як члени учасника банди УПА” були вислані в Комі АРСР терміном на 5 років.

1946 р. на заслання помер чоловік, а в ув'язненні того ж року не стало сина Харитона. І мати вирішила втікати з Крайньої Півночі додому, в Україну. Факт втечі з Сибіру ми мали в історії Анастасії Пилипчук. І, можливо, землячки Ганна і Настя зустрічалися в Сізябську. Але ніде про це не

Донька Ганни Валентина Скибіцька на місці загибелі “Кропиви”, діяча ОУН та УПА

прочитується. А розпитати вже нема кого.

Зам. начальника Усть-Вимського РВ МВД ст. лейтенанту тов. Осіпову. *Репорт*. Доводжу до вашого відома, що спецпереселенка спецпоселення “Мікунь” Скибіцька Г. П., українка “ОУН”, працювала в Коміглавтаблісі, 6 жовтня 1946 р. скоїла втечу. За відомостями, Скибіцька поїхала на батьківщину. Комендант СП Мартинов”.

Згодом на допиті вона скаже: “Я скоїла втечу після смерті чоловіка. З наміром поїхати в Україну, купила білет на поїзд і добралась додому через два тижні”.

Ганну, як і Настю, “наздогнали” в рідному Кордишеві. 25.10.1948 р. її арештували, додали ще 5 років терміну і передали етапом в розпорядження Усть-Вимського РВ МВС Комі АРСР.

Документи свідчать, що в квітні 1949 р. вона лікувалася в Сиктивкарі. Є протокол особистого обшуку 14. 04. 1949 р. ув'язненої Скибіцької Г. П. в тюрмі МВС № 1 м. Сиктивкар. “При обшуку вилучено грошей 24 руб., бушлат 1 шт., хустки 2 шт., кофта 1 шт., спідниця 1 шт., чоботи 1 пара, сорочка 1 шт. Видана квитанція 14. 04. 1949 р.”. І цей документ викликає розпач, бо розумієш, що ні хусток, ні чобіт Ганні не повернуть!

“12 травня 1949 р. начальнику ОСП УМВ Комі АССР підполковнику тов. Ісакову м. Сиктивкар. У травні 1949 р. нами було зроблено запит про відправку в будинок інвалідів спецпоселенки ОУН Скибіцької Ганни, яка комісією визнана непрацездатною,

працювати не може, щоб прогледувати себе, блукає по д. Айкіно і навколишніх селах, збираючи шматки. У зв'язку з тим, що Скибіцька блукає вже два роки, серед цього контингенту з'являється невдоволення. Також вона сама приходиться щодня в райвідділення і плаче, запитуючи: “Коли ви мене подінете де-небудь, щоб більше не блукати?”.

“Ворошилову К. Є., Москва. Від громадянки, яка перебуває на спецпоселенні в Комі АРСР, Сізябський будинок інвалідів, Скибіцької Ганни. Мені 65 р., інвалід ІІ групи. На моє утримання використовують великі державні кошти. Моя заміжня дочка живе в Україні, на Тернопільщині. Прислала в спецкомендатуру офіційний документ — зобов'язання, що не заперечує взяти мене повне забезпечення. Незважаючи на це, додому все одно не відпускають. Тов. Голово Президії Верховної ради СРСР! З метою економії державних коштів, які надлишково витрачаються на утримання мене в будинку інвалідів, і збереження залишків мого здоров'я, прошу зняти мене з обліку спецпоселенців і дозволити виїхати в с. Кордишів. 19.07.1955 р.”.

Одним оперуповноважений І спецвідділу УМВС Тернопільської обл. капітан Замотаєв, розглянувши заяву і матеріали, видав заключення від 11 червня 1955 р.: в клопотанні про відміну спецпоселення Ганні *відмовити*.

Скибіцьку Ганну звільнили 2 березня 1956 р. за постановою Ради Міністрів СРСР № 1963-1052 від 24.11.1955 р. як одну жінку з інвалідністю.

“Розписка. Мені, Скибіцькій Г. П., об'явлено, що я з обліку спецпоселення знята і з-під адміністративного нагляду органів МВС звільнена. Мені дозволено проживати в будь-якому пункті країни, окрім тієї області, де проживала до виселення. 2 березня 1956 р.”. Історія йде по колу... Сім'ю Скибіцьких реабілітували 7 липня 1993 р.

У публікації використані матеріали архівно-облікових справ: *Архів УМВС України в Тернопільській області. — Ф. 47.: Спр. 1137. — 90 арк.; Спр. 6106. — 107 арк.; Спр. 6419. — 15 арк.; Спр. 7502. — 33 арк.; Спр. 10719. — 119 арк.*

Цією публікацією ми завершуємо цикл матеріалів “Жіночої Справи”, що ввійдуть в одноіменну книжку. Історії пронизливі і відверті, як життя. Вони не лише про героїчну участь хлопців і дівчат з волінського села Кордишів в ОУН і УПА. Вони — концентрат почуттів і непридуманих фактів. Вони — згусток крові. Запеченої сльози. З яких народжуються і ненависть, і любов понад усе.

Кордишівська молодь: “Зродились ми великої години...”

Віра КИТАЙГОРОДСЬКА,
голова Чернівецького обласного об'єднання “Просвіта”

На перших сторінках видання опубліковано твори учнів, які взяли участь у літературно-мистецькому конкурсі “Тобі, Україно, зізнаюсь у любові”. Це – віршові, прозові, пісенні спроби юних літераторів про найдорожче: батьків, природу, воїнів, які захищають нашу державу від московських загарбників, про Україну, яка уособлюється з найкращою, наймилішою, наймудрішою матір'ю.

У своїх одкровеннях учні милуються рідним краєм, закликають до єдності Схід і Захід, присягають на вірність Вітчизні.

На окрему книжечку для дітей заслуговує “Казка про Сніжинку” учня Репушинського НВК, що на Заставнівщині, Віталія Лакошвілі, який написав дуже витончену повчальну річ про відчуття власного “Я” та єдності з іншими, що насправді є вартісним і глибинним. Заслуговує на увагу і “Лист у майбутнє” учениці Заставнівської гімназії Анни Стасюк, яка через роки проглядає суть свого існування на землі, вартісність людини, громадянки своєї держави.

Привабливою є рубрика “Усяке в світі буває” – записи оповідок від старожилів, повчальні моменти з буття, зібрані учасниками етнографічної експедиції Глибоцької гімназії.

Проникливим історичним есеєм “Доля лелеча” – фрагментами біографії нашого незабутнього крайнина Костя Короля, репресованого патріота – ділиться відома

Ластівка, яку треба потримати в руках

У видавництві “Місто” вийшло чергове число літературно-просвітницького журналу “Буковинська ластівка”, присвячене 30-річчю Незалежності України.

радіожурналістка Лариса Драюк. Свого часу нині уже світлої пам'яті Костянтин Король десятки разів відчиняв двері редакцій друкованих видань, теле- і радіостудій, аби розповісти землякам правду про радянські табори смерті.

Публікація пані Лариси – ще одне нагадування про найголовніші, найболючіші, найпріоритетніші цінності, які має виховати в собі кожен громадянин.

У цьому числі видання триває мандрівка чернівецькими адресами Лесі Українки. Йдеться про зупинку номер 4: знайомство з художником Миколою Івасюком, який мешкав у Чернівцях на вулиці А. Кохановського, 7. Тут його відвідували Б. Лепкий, О. Маковей, О. Кобилянська. Леся Українка теж побувала в майстерні славетного художника.

Зупинкою номер 5 відвідин Лесі Українки є знаменита книгарня “Pardini”, яка розташовувалася на нинішній Центральній площі.

Не оминула вона увагою й гостя з Волині та гостину українського інтелектуала-професора Степана Смалю-Стоцького, шкільного інспектора і громадсько-політичного діяча Омеляна Поповича. Разом з Ольгою Кобилянською Леся Українка побувала на горі Габсбургів – у сьогодніш-

ньому парку ім. Ю. Федьковича.

Ці пошукові матеріали запропонували для “Ластівки” педагоги та школярі Чернівецької ЗОШ № 24 імені Ольги Кобилянської.

Широкоформатно відзначила 150-ту річницю від дня народження геніальної поетеси, громадської, культурної діячки наша діаспора в громадському комітеті південно-західної Флориди з осередком у Норт-Порті, представники якої свого часу відвідували музей Лесі Українки в Новоград-Волинському.

А з нагоди 100-річчя повіту Сарасота у Флориді місцева публічна бібліотека Джакаранда у місті Вегас запросила 56-й відділ Союзу українок Америки на виставку українського мистецтва. У цьому числі “Ластівки” йдеться також про берегинь української духовності в Італії.

З ініціативи та під керівництвом заслуженої вчительки України Єлизавети Грициук, акомпаніатора Володимира Топорівського та працівників будинку культури села Котелеве було створено фольклорно-етнографічний гурт “Надвечір'я”. Відповідальний секретар Чернівецької обласної організації ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Марія Пелех побувала в гостях

у колективу та розповіла про життєдіяльність митців у сучасних умовах.

Єлизавета Грициук разом із однодумцями також досліджує назви села Котелеве та його кутів.

До 100-ліття від дня народження вченого і письменника Олексія Романця доктор філологічних наук, професор, просвітянин Богдан Мельничук опублікував спогади про спілкування зі своїм колегою.

Журналіст і краєзнавець Юхим Гусар в матеріалі “Живе пам'ять, як і “Балада про мальви” згадав про відмітні віхи в життєдіяльності редактора і поета світлої пам'яті Богдана Гури.

У рубриці “Слід на землі” журнал публікує уривок із книги “Голос епохи” професорки, громадської діячки, невтомної просвітянки, світлої пам'яті Надії Бабич – про співпрацю з місцевим радіо та телебаченням, цікаві й нестандартні моменти підготовки передач “Мова рідна, слово рідне”.

Про нову поетичну збірку для дітей “Хрущограй” письменника, директора меморіального музею Володимира Івасюка Мирослава Лазарука розповідає доктор філологічних наук Лідія Ковалець.

Це, звичайно, ще не все про нове число “Буковинської ластівки”. Аби ознайомитись із виданням достеменно і утаємничено, треба взяти його до рук і уважно прочитати. І статі багатшим на кілька добрих речей, яких у вас, очевидно, ще не було.

Людмила ЛИТВИНЧУК,
членкиня НСПУ, Рівненська обл.

Ольга Яворська порадувала своїх читачів новою книгою – “Барви обвітраних літ”, у передмові до якої письменник, доктор історичних наук Петро Шкраб'юк говорить: “Барви обвітраних літ” – книга жанрово розмаїта і водночас цільна, щира, бо кожне слово, кожна подія, кожна ситуація пропущені через небайдуже серце, а тому вражають, запам'ятовуються, змушують замислитися... Не знаю, чи є в сучасному українському письменстві більш світла і щедра душа, яка б так тонко, проникливо й переконливо відтворювала нашу дійсність в її різноманітних виявах, колізіях і суперечностях...”

Здається, краще і не скажеш.

Нова книга Ольги Яворської складається з чотирьох розділів: “У вихорі протиріч” – це афористично виражені спостереження загальної природи; “Долю не обдуриш” – мініатюри, образки, новелети; “Де свище Овлур” – проростає жаль” – розділ присвячено світлій пам'яті Петра Сороки; “Під сонячними дощами” – вибрані новели та оповідання, читаючи які, переживаєш катарсис, очищення сльозою, внаслідок потрясіння справжнім мистецтвом.

Лаконізм, потужна енергія думки, присутність живого, болючого нерву чи не в кожному слові – це проза Ольги Яворської, яка в літературі, як і в житті, обрала Божу дорогу...

Особисто мене найглибше вразила новела “Не дочекався”. Такі речі пишуться з перебоєм в серці. Стефанівська, вища проба!

Не дочекався старий Петро, який цілий рік пробув у тубдиспансері, що син з невісткою візьмуть його на Великдень додому. І, не витримавши того великого жалю, тієї тяжкої образи, у великодній світанок – розірвалось серце...

Мені це до болю близьке, зрозуміле. Бо сама кілька років прожила в лікарні. І за ті кілька років аніхто з рідних, хоча б на Різдво чи на Великдень, не озвався, не покликав додому...

Але часом нещастя однієї і милосердя іншої людини роблять їх більш рідними і близькими, аніж кров – рідних братів чи сестер.

Та вернімось у “Барви обвітраних літ”, а саме до мініатюри, яка називається “Безсоння”:

Павлина не може спати через гуркіт машин, що вивозять кругляк щоденно й цюночі.

Безсоння в час апокаліпсису...

Ольга Яворська. Барви обвітраних літ. – Львів: Априорі. – 235 с.

Кажуть, що ті буйні дерева облеліані небом, вирубують і продають чужинцям за долари. Убивство дуба нікого не лякає, за нього не карають і не саджають до в'язниці... Товчуться лісовози з трупами найкращих дерев по грудях знівченої матінки-землі, при звичаюючи безпорадних селян до божевільного гуркоту.

Стіна рідного лісу давно перетворилася на стіну плачу, дороги – на вирви, слова – на зітхання.

Павлина знову не може заснути...

Зрозуміло, що Павлина – це сама письменниця, яка живе на Прикарпатті і щодня спостерігає таку ж зловісну картину, яку я упродовж років бачу на Поліссі – натужно ревуть довжелезні лісовози, вивозячи з наших лісів останнє багатство нашої землі...

Дубів уже нема (хіба-що десь у заповіднику), бо куб дуба коштує 500 доларів, а то й дорожче.

До речі, один столітній дуб вбирає в себе півтори тонни води. А позаяк дубів, буків уже нема (лишилися тільки чагарники), то маємо апокаліптичну спеку, яка до дна висушує криниці, або дошові повені, які змітають все на своєму шляху...

Україна займає двадцять п'яте місце в Європі за площею лісів, а перше – за

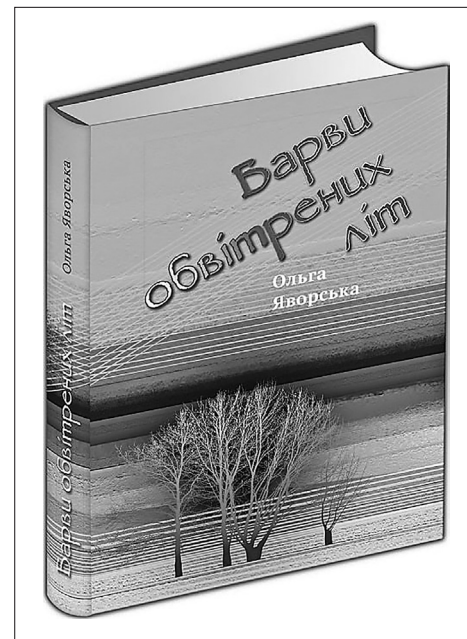
вирубкою! Сьогодні вже немає санітарних рубок, як колись, – тільки суцільні...

Чому Фінляндія потопає в лісах?.. Чому в Ізраїлі до кожного дерева в лісі підведена трубка з водою?! Чому в Швейцарії без дозволу місцевої влади ніхто не має права зрубати дерево навіть на своєму власному городі? (Бо пейзаж у Швейцарії – це валюта...)

І чому в Україні хто що хоче і де хоче – вирубає й вирізує дощенту? А й справді, що ж ми за народ такий?..

Дивишся на ті горезвісні лісовози, на яких відпливають у безвість останні корабельні сосни, що були зеленими легенями нашого краю, а натомість лишається сплюндрована земля – і хочеться криком кричати: “Схаменіться! Що ви лишаєте своїм нащадкам?..” Та хто почує той крик?.. Хіба що Господь, Який рано чи пізно каратиме за все...

“Чи знаєте ви, що Бог дав нам ще одну заповідь, котра не згадується в Писанні? Це заповідь: “Любіть дерева”. ... Коли ви садите дерево – ви садите надію, мир, любов і благословіння Боже перебуває на вас”, – каже о. Амфілохій, геронда з острова Патмос.

Із XVIII століття долинув до нас голос великого грецького святого, пророка і мученика Космі Етолійського: “Не знищуйте лісів. Вони вас захищать, вони вас врятують. Не псуйте їх, бо земля ваша криється руїнами”.

Ці слова мовилися тоді, коли ще природа була первозданною, але пророк передбачав, що настане час, коли масово винищуватимуться дерева на планеті і тому застерігав: “Бережіть дерева і ліси, як своїх дітей, кожне дерево врятує людину”.

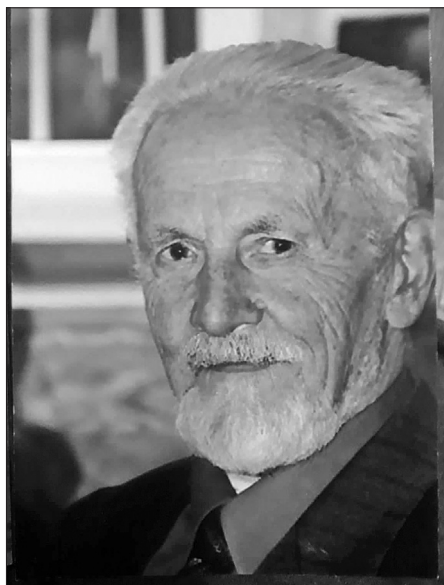
Явні і потайні нищителі Природи! Читайте творіння великих афонських старців-природолюбів: Паїсія Святогорця, Порфирія Кавсокалівита, Космі Етолійського, Афанасія Зоїтакіса... Читайте книги нашої сучасниці Ольги Яворської і ви побачите, що смисл життя зовсім не в тому, до чого ви прагнете...

На завершення цих думок, навіяних “Барвами обвітраних літ”, хочеться процитувати кілька рядків з листа незабутнього Петра Сороки до Ольги Яворської, що надрукований у цій книзі: “Тішить те, що б ти не писала, які б теми і проблеми не порушувала, твоє серце і думка неодмінно звернені до України. Ти перейнята її долею, тривогою за її майбутнє, продовжуєш творчу і життєву естафету Івана Гнатюка. Захоплюєш тобою, бо працюєш у поті чола, всупереч усім перепонам, недугам і впертому замовчуванню колег. Такі книжки повинні розлітатися світом великим багатотисячним накладом, бо, безперечно, заслуговують на це”.

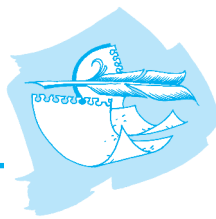
З роси й води!

Вітаємо славного просвітянина, почесного голову “Просвіти” Городоччини, знаного громадського діяча, найстаршого пластуна України, вчителя, літератора, незмінного автора і друга “Слова Просвіти”, батька, дідуся і прадідуся Івана Павловича Бучківського із села Градівка на Львівщині з 98-літтям! Його життєвий девіз: “Не дай спати ходячому...” – і це справді так.

Діти, онуки, правнуки і вся родина

Віталій АБЛЦОВ

Як кажуть, все пізнається у порівнянні. А зіставляти нам є що

К оли темою нашої публікації обрано аналіз проведеного нещодавно рейтингу тридцяти найзнаковіших книжок часів Незалежності, то не забуваймо, що подібна акція мала місце і 15 років тому. Тоді вона мала за мету формування списку “Книжок, що вплинули на український світ”.

Також зауважимо, що акція 2006 року була справді вдалою – дискусією високого рівня.

Зібрані списки претендентів тоді проаналізували понад 200 експертів – фахівців вишів, аналітиків та літературних критиків.

До складених списків тоді увійшли, зокрема, видатний історик Михайло Грушевський, науковці Дмитро Донцов, Дмитро Дорошенко, Омелян Пріцак, Наталія Полонська-Василенко, літературознавець та науковець Юрій Шевельов, прозаїки Микола Хвильовий і Олесь Гончар, поети Василь Барка і Микола Вінграновський, історики Михайло Брайчевський, Іван Крип'якевич (називаємо тих, чий видання – історичні дослідження, проза, поезія – побачили світ у період від 1991 до 2006 року, тобто були складовою частиною незалежного тридцятиліття).

А може, все-таки згадаємо мудрого Гутенберга?

У часті в організації та реалізації акції, якій час одержати статус всеукраїнської традиційної, взяли активісти – партнери та симпатки, котрі живуть в омріяному книжковому світі.

На жаль, усе вищесказане не потрапило в центр уваги вітчизняних засобів масової інформації (особливо електронних) та телебачення (інформація була, але за нинішніми традиціями й правилами медіа за надто скромна).

Пояснення просте: нинішнім господарям України – олігархам, в чий чіпких руках перебувають і ЗМІ, стан інтелектуально-культурних проблем нашої держави зовсім не болить. Тому інколи думається: чи не час у центрі Києва та всіх великих міст спорудити монументи на честь європейського першодрукаря Йоганна Гутенберга (1400–1468)?

А раптом частіше зустрічі з цим вваженим і безсмертним європейським мислителем нагадують про давні й теперішні осені – *1 вересня* – коли перші вчителі юних українців відкривали й відкривають своїм учням насамперед букварі-читанки?

Ліні Костенко поталанило, а от Василю Голобородьку – ні

Але повернімося до сумних вітчизняних реальностей і перегляньмо щоденник деяких актуальних подій.

Ініціатива “30 знакових книжок нашої Незалежності” – так виходить, подія спонтанна. Зрозуміло, що це не так важливо, коли б не їхня алогічність і побіжність.

Приклад-доказ? Будь ласка.

Письменник-класик Дмитро Павличко зовсім відсутній не лише в “урядово”-громадському списку, а й у решті спішно народжених переліках-реєстрах. Але ж творчість 92-річного поета-мислителя, перекладача – одна з найяскравіших в історії вітчизняної літератури. Останні видання ним шість томів під загальною назвою “Спогади” – це і мемуари, і своєрідна історія сучасної літератури, й історичний літопис подій післявоєнної України.

Те саме можна сказати і про творчість сучасників-однодумців Д. Павличка – поетів Івана Драча та Миколи Вінграновського.

У деяких складених списках згадуються поети і прозаїки Євген Гуцало, Валерій Шевчук, Галина Пагутяк, Павло Загребельний та інші.

Знову закономірне питання: за яким таємним принципом відбиралися кандидати-автори літературних творів до списку “30 знакових книжок нашої Незалежності”?

Якби все робилося солідно, об’єктивно, а не поспіхом і суб’єктивно, то, може, все було б логічно й закономірно. І ми отримали б шановану шеренгу талановитих літераторів незалежної України – нащадків Тараса Шевченка.

“Найзнаковіші” означає високохудожні?

Отже, перша абсолютно невмотивована неочікуваність – у проведеному літературному конкурсі перемогла не високохудожня література, а публіцистика.

Добре це чи ні? Виходить, нормально. Аргументів на захист відомого журналіста достатньо. Але...

Сталося так тому, що видання, висунуте у перший ряд, привернуло до себе увагу насамперед іменем видатного поета-дисидента Василя Стуса, життя якого трагічно обірвалося в російському засланні в сибірських снігах.

Не будемо занадто деталізувати виниклу ситуацію, адже засоби масової інформації привернули до неї достатню увагу. Лише уточнимо й повторимо, що “Справа Василя Стуса” В. Кіпліні – це насамперед політична журналістика, а не художня література.

І це теж нормально.

Зазначимо лише, що в заполітизовані радянські часи юристи (у даному випадку – адвокати) фактично не відігравали особливої (тим більше вирішальної) ролі в наслідках судових процесів.

Сталося так, що невмотивоване використання суб’єктивного епізоду знизило очікуване переважно позитивне сприйняття публіцистичного твору, який тепер оголошений Українським інститутом книги переможцем у рейтингу.

“Шевчеви” світової та української літератури

У результаті не безстороннього рейтингу тридцяти найзнаковіших книжок часів Незалежності на другому й третьому місцях опинилися два твори-шедеври вітчизняної художньої літератури видатної поетеси (і не тільки в Україні) Ліни Костенко “Триста поезій” та “Записки українського самашедшого”.

Рішення високого журі не скасується (це зрозуміло), але саме Ліна Костенко повинна була посісти лідерське місце у висновках обраних суддів.

Не можна без емоцій сприймати й те, що четвертий рядок посів прозаїк Василь Шкляр. Йдеться не про художню цінність видання, а насамперед про сприйняття й правдиве відтворення прозаїком історичних подій, що, як він переконує, мали місце в післяреволюційну добу в самому центрі України, де більшовики сконцентрували значні військові сили. Як не дивно, але жодного разу це не зацікавило ні вітчизняних істориків, ні літературних критиків.

Повернімося знову до досить спірного за своїм змістом офіційного списку.

Читачі обов’язково зупиняться на одинадцятому рядку переможців: 2017 ро-

ку світ побачив “Антологію української поезії ХХ століття. Від Тичини до Жадана”.

Мимоволі, немов блискавка, спалахує запитання: “Хто такий Павло Тичина і хто такий Сергій Жадан?”

Якби антологія була “від Павла Тичини до Василя Голобородька”, тоді було б усе зрозуміло. Забігаючи наперед, зауважимо, що відомий не лише в Україні, а й у Європі та світі, поет Василь Голобородько не був обраний до тридцяти талановитих вітчизняних письменників (!).

І це поет справді високого таланту, справді відомий у літературному світі. Але він нахабно зневажений у минулі часи лідерами тоталітарного комуністичного режиму, а тепер ще й владою незалежної України.

Не рятуює ситуацію й те, що на обговорення читачів винесені й інші, крім офіційного, списки талановитих авторів прозових і поетичних видань. В одному з них, здається, двічі згадується Василь Голобородько.

І все вищесказане відбувається в Україні тоді, коли до офіційного списку найзнаковіших видань потрапили одіозний “класик” нецензурних видань – № 22 (вживати тут слова “література” та “творчість” неможливо) та “лідери” поширеної нині псевдопрози (під номерами 12 та 26).

“Поки не пізно – бийся головою об лід.

Поки не темно – бийся головою об лід.

Пробивайся, вибивайся,

Ти побачиш прекрасний світ” –

це “поезія”, як трактується в одному із списків “30 знакових книжок нашої Незалежності” і в якому відсутні Ігор Римарук, Василь Герасим’юк, Тарас Федок...

Тож хто у нас талановитий письменник, а кому ще йти і йти до Евересту високохудожньої літератури?..

***

На завершення логічно використати оцінку, яку отримала від одного з авторів складених списків письменниця з Івано-Франківська Софія Андрухович. “...вважаю його (роман “Фелікс Австрія”. – В. А.) хоч і не переламним шедевром, але зразком якісно зробленої літератури” (відразу ж виникає пропозиція негайно ввести у вітчизняне літературознавство псевдонаукове визначення “якісно зроблена література”. І справді: навіщо ті таланти, натхнення, аж дев’ять муз, народжених грецькою міфологією: Евтерпа, Кліо, Талія, Мельпомена, Терпсихора, Ерато, Полігмнія, Уранія, Калліопія?)

“Переламний шедевр” – і все зрозуміло. Не для читачів, звичайно, а для нинішньої навколелітературної “еліти”.

Перед виставою присутні мали змогу переглянути відеозвернення Уповноваженого із захисту прав державної мови Тараса Кременя.

– Вітаю всіх із прекрасним ювілеєм Миколи Степановича з малої батьківщини ювіляра, його рідного Первомайська, – наголосив Тарас Дмитрович. – Хочеться сподіватися, що це місто, як і багато інших, знатиме, розумітиме і відчуватиме дух його поезії, геніальної творчості, колосальний внесок у світову культуру й українську національну ідентичність. Як науковець, філолог, захисник української мови я причетний до того, щоб на мапі України з’явилося більше імен наших талановитих, геніальних сучасників, і шістьдесятників у тому числі. За мого сприяння центральна вулиця у Первомайську сьогодні носить ім’я Миколи Вінграновського, так само, як і школа № 17, в якій він навчався. Дуже приємно, коли у наш час переглядається творчість таких геніальних митців, а в театрі “Сузір’я” лунають прекрасні вірші поета, якого Ігор Калинець назвав маршалом української літератури.

«Прекрасний звір» Миколи Вінграновського

У Київській академічній майстерні театрального мистецтва “Сузір’я” показали виставу “Прекрасний звір у серці” за творами Миколи Вінграновського, присвячену 85-річчю від дня народження видатного українського письменника.

Режисер-постановник вистави “Прекрасний звір у серці”, народний артист України Олексій Кужельний назвав Миколу Вінграновського аристократом духу. Зізнався, що творці цієї вистави намагалися показати спосіб його мислення, сприйняття світу, природи. А вся поезія проходить через серце виконавця – Євгена Нищука. Також Олексій Павлович зазначив, що сьогодні багато людей підтримують ідею перейменування Первомайська на Вінграновський.

Народний артист України Євген Нищук звернув увагу на те, що наш складний

час є серйозним випробуванням для всього людства і мистецтва, зокрема. Зараз показують вистави і онлайн, але надзвичайно важливий взаємообмін енергією між акторами та глядачами. І те, що у нас час гаджетів і новітніх технологій глядачі змогли зупинити час і півтори години слухати одну людину, багато чого вартує.

Як казала Ліна Костенко, “ще не було епохи для поетів, але були поети для епох”. Саме таким поетом був Микола Вінграновський. Сюжет вистави простий: життя людини – від народження до смерті – у по-

етичному усвідомленні. Радість існування, відповідальність буття, відчуття безсмертя складають справжню цінність життя. Поет “відмічений суворим правом жити”. Він весь “скривавлена любов”. Клянеться: “Я вас люблю, як проклятий. До смерті”. Його “прекрасний звір у серці” проголошує нетлінність поезії.

Родзинкою вечора стало прочитання після завершення вистави поезій Миколи Вінграновського у перекладі англійською мовою у виконанні директора Українського культурного фонду Владислава Берковського та головного редактора журналу “Всесвіт” Дмитра Дроздовського. До речі, пан Дмитро повністю переклав текст вистави “Прекрасний звір у серці”, а Євген Нищук виконав її англійською на фестивалі в Единбурзі.

Інтер’ю з Євгеном Нищуком читайте в наступних числах “СП”.

Власн. інф.

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ

“Ім'я твоє падає в серце –
усе ство завмирає...”
Світлана Йовенко

Печально і світло звучить її ім'я. Поетеса лишила “зенацька свій дім і ніколи не вернеться”, – так написала Світлана Йовенко в елегії “Осінь” ген коли, в 1973 році, звісно, не про себе, а про когось дорогого. А ми, опечалені її відходом за межі земного життя в цю сумну пору року, коли пливають вікна в струмках дощу, а в повітрі – щемливий запах першого снігу, коли гостро відчуваєш, що “умирання завше завчасне”, вже, на жаль, лише згадуємо. І в скорботі дорікаємо собі, що не сказали всіх тих захоплених слів-вражень від її талановитих поетичних сповідей і прозових одкровенень, на які вона заслужила і на які вона чекала, але гордо і спокійно мовчала та лише прислухалася до свого слова, яке “тихо замислилось” над тим, що “лишилось несказане”.

У книзі повістей, оповідань і поезій “Жінка у зоні” Світлана Йовенко після поеми “Вибух”, назву якої в 1986 році упродовж двох місяців не пропускали до друку в журналі “Вітчизна”, бо ж за офіційною версією жодного вибуху на ЧАЕС не було, помістила “Те, що лишилося за віршами”.

Лишилося багато. І зовсім мало людей, хіба що рідні, друзі та кінознайомі група Роллана Сергієнка, знали, з яким скорботним співпереживанням, із яким материнським болем, із якою любов'ю до тих людей, які постраждали від чорнобильського чорного лиха, творився цей “Вибух” страждань, переживань, благань, прощань, пересторог і вдячності тим, хто пішов на смерть заради порятунку України і Європи.

Небагато людей знали, що ця

“Умирання завше завчасне...”

Пам'яті Світлани Йовенко

поема емоційно бурхливо “вибухнула” після повернення Світлани Йовенко з лікарні, де вона провела майже три місяці після складної операції.

“Навпіл розкраяне лягає серце...” – бо кризь її зболене хворобами і операцією серце перетікала ця жорстока правда про тих хлопчиків, мужніх синочків, воїнів честі, які своєю смертю відмінили “тисячі, може, смертей”.

Зойкнула Земля чайним криком:

– Сину, вбережи і захисти! –

Вийшла Мати із іконним

лицом:

– Йди, синочку. Хто ж,
коли не ти?..

Спалахнуло небо,

впало крижнем:

– Сину, вбережи і захисти! –

Вийшла Жінка з немовлятком

ніжним:

– Йди, коханий, хто ж,
коли не ти?

Поема “Вибух”, як зазначала поетеса, “належить саме часу першого потрясіння”, але “як художній документ лишається в емоційній площині самого першоосягнення факту злочину одних і затим, як це не рідко у нас буває, вимушеного подвигу інших”.

Світлана Йовенко багато часу провела в Чорнобильській зоні. Вона там перебувала усі пори року, спостерігаючи за роботою режисера-подвижника, ім'я якого навіки вписано в історію багатостраждальної України, Роллана Сергієнка, який по “гарячих слідах” створив сім фільмів про Чорнобильську катастрофу.

...На подарованій мені в квіт-

20.09.1945 – 7.11.2021

ні 2017 року книзі “Жінка у зоні” авторка написала: “Миколі Жулинському Світлана Йовенко, якої він – Він – не знає! Будь завжди!” І справді, такої Світлани Йовенко я не знав. Дещо знав про її зону – Чорнобильську, в яку вона так часто вирушала з нашого будинку по вулиці Олеся Гончара, осяюючи мене своєю лукавою посмішкою і вітанням: “Привіт, Жулинський!” Але не знав поезій “З Чорнобильського зошита”, не читав її повістей “Про що мовчить “Книга Йо-

ва””, “Юлія”, “Жінка у зоні”, “Київ, вставай!”, у яких із нещадною правдивістю відтворено побачені й пережиті події у двох зонах – Чорнобильській та київській – на Майдані.

Я неприпустимо довго і повільно читав її повісті, оповідання і вірші, кілька разів перечитував вірш про ще одну зону на приозерних луках Кончі-Заспи, яку витворила-обгородила майже двома десятиліттями рядів колючого дроту нова “демократія”, можновладці, під назвою “Колючий

дріт у санаторній зоні”. Правда, телефонував, розповідав про свої враження від прочитаного, казав, що образи жінок у її повістях – Інни та Уляни, дуже нагадують її – Світлану. Не заперечувала. Вона тоді перебувала майже поцілодобово на вулиці Мечникова біля своєї паралізованої мами і рідко з'являлася десь у товаристві. “Уже понад 700 днів не відходжу від 96-річної мами. Позаторік вона була в комі, витягла її, але тепер відчуваю, що сама або збожеволію, або витягну ноги...” – написала мені Світлана 14 квітня 2017 року.

Як і її улюблений поет і друг Микола Вінграновський, Світлана була “хвора Україною”, її страдницькою долею і тим, що їх, жінок-письменниць, “жебрачок на отчих полях”, “нема в Україні”, що не бачать, не шанують цю “жменьку співочих жінок”, які ледве тримаються гурту.

Але Світлана Йовенко, ця дивовижно талановита і красива жінка, “жінка-театр”, за висловом Любові Голоти, знала, що своєю творчістю, своїм жертвним служінням Слово вона утвердилася “правом лишитися, бути!” Не випадково епіграфом до поезії “Шлях” Світлана Йовенко взяла слова Ольги Кобилянської: “Я глибока. Безмежно глибока. Се – моя сила. І моє багатство”.

Глибіння її творчості, її думок, переживань і осягнень в образному слові себе і свого-нашого українського світу ще нам судилося пізнавати. А на питання, поставлене собі самій: “Нас нема в Україні?”, Світлана відповіла:

...Зі своєї покори

Виходим, як в повені ріки.

А коли, як сестра

многотерпна,

Нас приймає земля,

Чи це душі високі,

Чи зорі

заходяться криком?!

Василь ЧЕПУРНИЙ

“Я згасаю і яюсь дуже швидко. Хапаюсь за життя, борюсь за кожну хвилину життя. Дякую Богу, що свідомість ясна і я можу читати, слухати, дивитися. Болить душа за Україну, просто згораю. Обнаглілі московські ієрархи бандитським лексиконом баламутять миряна, оголошують патріарха Варфоломія еретиком і багато інших нісенітниць. А братія мовчить і потурає окупантам, на державному рівні ніхто не проводить роботи з цими проповідниками расової, віросповідальної ненависті та ворожнечі”.

Це було в останніх повідомленнях від Олега Калиняка, про смерть якого 5 листопада, повідомив настоятель парафії у Рубанці, засновником котрої був покійний. А ще Олег Петрович Калиняк – лікар, якого знала вся округа. Він був справді народним лікарем – не те що не відмовляв усім страждущим, але брав машину і особисто відвозив хворих, яких було треба, в обласну лікарню, нянчився з ними...

Він ішов до морально вбитих советчиною старих колгоспниць у зникаючому селі і гірко бідкався над їх пиятикою, що була наслідком старої системи безпросвіття і безсуття буття. Він роками оберігав, як лев, Рубанківську дільничну лікарню, хоч це йому коштувало звинувачення у хабарництві, яке спровокувало бахмацьке неукраїнське керівництво місцевої медицини, а виконавцем став нищий “робітник культу-

Святі є серед нас...

Пам'яті Олега Калиняка – українця, лікаря, просвітянина

ри” із Гайворона. Тоді на його захист селяни шкарубками пальцями так масово ставили підписи, що я здивувався – і в Дмитрівці, і в Терещисі, і в Рубанці, в Гайвороні.

Він був таким лікарем, що його досі згадують добрим словом і в Дептівці на Конотопщині, де він працював до переїзду в Рубанку, і біля лінії фронту, де навіть проросійськи настроєні донечча-

ни визнали його своїм. Галичанина, між іншим... До речі, Олег Калиняк добровольцем пішов на фронт, і спочатку канцелярські вояки оприділили його не медиком, як слід би, а чи то навідником гармати чи щось таке. Він слухняно підкорився військовій дисципліні, аж доки не роздивився уже на лінії фронту, що таки ж доцільніше медика використовувати саме як медика.

Олег Калиняк слухав “Радіо Ватикану”, що не заважало йому стати засновником української православної парафії у Рубанці на Бахмащині, першим старостою якої він і був. Він був людиною широкої віри, яку, на жаль, зустрічаєш не часто навіть серед священників. Ми з ним ще встигли обговорити книги Ернста Ренана про життя Ісуса Христа і апостолів та він мене палко підтримав, коли я писав про походження Спасителя і апостолів...

В останньому повідомленні Олег Петрович писав, що читає біографію... Шекспіра авторства С. Шенбаума. Він був справді інтелектуалом із широким колом зацікавлень. Сільський лікар, що читає біографію Шекспіра, слухає “Радіо Ватикану”, розмірковує про книгу Ренана, звісно, вивчає останні медичні видання – скажіть мені, що в наш час нема таких святих подвижників, як то було в земській медицині!

А ще ж він у своїй лікарні знайшов і прочитав записи своїх попередників – лікарів 1930-х років, які шифрували записи про Голодомор. Шифрували, бо антиукраїнська влада переслідувала за саму навіть фіксацію голодоморних смертей. Тепер ці записи – у київському музеї.

Олег Калиняк – голова Бахмацької районної “Просвіти”, був депутатом обласної ради. А коли приїздили із забічного села за доктором – він сідав на підводу і їхав пособляти хворому.

...Я думав, що сталося чудо, коли він зі своїм діагнозом і після

шести опроміненнь повернувся у Рубанку до роботи і хвалився, що за день не хотів навіть прилягти. Власне, чудо й сталося – ще півроку він був серед нас. Завдяки доньці поїздив по Грузії, захоплюючись країною і людьми. Завдяки друзям побував у Холодному Яру, звідки хвалився, що навіть забув про хворобу...

...Тепер я знаю – святі точно є серед нас. Просто за життя ми нездатні їх розпізнати.

Від Петра Антоненка.

Це фото я зробив у травні 2011 року в Батурині. То був просвітянський похід із нагоди 150-річчя перепоховання Тараса Шевченка в Україні, акція, проведена всеукраїнськими Рухом і “Просвітою”. Я був учасником походу як журналіст, зробив великий фоторепортаж про акцію для всеукраїнської газети “Слово Просвіти”, де тоді працював.

Маршрут проходив останнім шляхом Кобзаря, там же, де за півтора століття до цього пливла Україною домовина Тараса, де в містах і селах українці приходили попрощатися зі своїм Поетом. Зокрема, Кролевець, Батурин, Борзна, Ніжин, місяць, де Тарас був і за життя.

У Гетьманській столиці Батурині відслужили панахиду в недавно збудованій Покровській церкві, точніше сказати – відбудованій зламаною зруйнованою радянською владою старовинною церкві. Потім мітинг біля стін храму. Саме тут, в числі інших, виступає і просвітянин, лікар Олег Калиняк.

Любомир Пиріг – видатний український медик-патріот

Ярослав ГАНІТКЕВИЧ,
м. Львів

19 жовтня 2021 р. на 91-му році життя відійшов у вічність Любомир Пиріг – доктор медичних наук, професор, засновник і завідувач кафедри нефрології та нирковозамісної терапії НУОЗ України, академік НАМН України, член-кореспондент НАН України, один із найвидатніших українських медиків і громадських діячів.

Народився Любомир Пиріг 1 березня 1931 року в м. Рогатині, тоді Станіславського воєводства Польської Речі Посполитої. Став навчатися в українській “Рідній школі”. Школярем пережив Другу світову війну, перші роки радянської влади, німецької окупації. 1948 року закінчив із медалью Рогатинську середню школу та вступив на лікувальний факультет Львівського медичного інституту. 1954 р. отримав диплом лікаря з відзнакою та був рекомендований на наукову роботу. Скерували Любомира аспірантом на кафедру загальної гігієни. Після семестру роботи на кафедрі теоретичної медицини вирішив займатися практичною медициною, перейшов працювати лікарем санаторію “Мармуровий палац” в Моршині. Там познайомився з майбутньою дружиною Тамарою Панченко.

Зацікавлення клінічною наукою роботою привело його 1958 р. в аспірантуру кафедри терапії Київського інституту вдосконалення лікарів. Захистив кандидатську дисертацію, написану українською мовою (1962), працював асистентом, згодом доцентом кафедри терапії Київського медичного інституту. 1973 року перейшов у Київський НДІ урології та нефрології, почав завідувати відділом терапевтичної нефрології, часто проводив викладання українською мовою. 1978 р. захистив докторську дисертацію “Еволюція гострого і хронічного гломерулонефриту”. Довелося 10 років чекати на вчене звання професора. Парторг кафедри накидалась на нього: “До яких пор вы на этом своем языке будете разговаривать? Хватит этого национализма”. Хоча медичне начальство не забороняло йому розмовляти і викладати українською, але наукові праці потрібно було публікувати російською мовою. Упродовж 14 років був головним нефрологом МОЗ України. У роки диктатури комуністичної партії зумів стати українським лікарем і викладачем, українським професором.

У червні 1990 р. Л. Пиріг організував Всеукраїнське лікарське товариство (ВУЛТ) та був обраний його президентом (1990–2007). У серпні 1990 р. брав участь в конгресі Світової федерації українських лікарських товариств (СФУЛТ), який проводив в Києві та у Львові голова Ахіль Хрептовський з Чикаго та провідні лікарі діаспори, разом з учасниками вперше заспівали відкрито в оперному театрі український гімн.

З відродженням незалежної України Любомир Пиріг став од-

ним із найбільш активних українських вчених-медиків. Його обрали в Рогатині народним депутатом першого демократичного скликання Верховної Ради України. Був головою підкомісії збереження генофонду нації та надзвичайних ситуацій в комісії з питань охорони здоров'я. Виступав на засіданнях Верховної Ради зі своїми пропозиціями при обговоренні законів про освіту, науку, культуру, при обговоренні Чорнобильської катастрофи. В 90-ті роки писав: “В Україні, на жаль, екологія і як наука, і як реальність, і як світогляд перебувають в зародковому стані”. 1993 року організував конференцію “Медицина і українська культура”.

Любомир Пиріг став членом Народного Руху України, очолював у Києві Медичну комісію (Комісію у справах медицини при Колегії з соціальних питань) Народного Руху України, був членом Головної ради Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, членом президії та головою медичної секції Товариства “Україна-Світ”, членом президії правління Івано-Франківського земляцтва в Києві.

Його обрали членом-кореспондентом АН України (1991), академіком Академії медичних наук України (1993), дійсним членом НТШ, став заслуженим діячем науки і техніки.

Ярослав Ганіткевич та Любомир Пиріг

Л. Пирога призначили (1995) завідувати кафедрою нефрології Медичного інституту післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика. 1996 року заснував Українську асоціацію нефрологів. Пізніше інститут перейменували в Національну медичну академію післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Тепер Національний університет охорони здоров'я України (НУОЗУ) ім. П. Л. Шупика, в якому з 2010 р. Л. Пиріг працював професором кафедри до кінця життя.

Любомир Пиріг як президент ВУЛТ проводив щодва роки з'їзди ВУЛТ у Києві та містах України, де обговорювали актуальні питання, видавали матеріали. З'їзди завершувалися зверненням до найвищих владних структур. Під час VI з'їзду ВУЛТ пан Любомир говорив: “Ситуація, що

склалася в галузі через безгрошів'я, соціальну незахищеність медпрацівників, відсутність умов для підвищення їхньої кваліфікації, породжує апатію і синдром набутого дефіциту свідомості”.

2010 року на конгресі СФУЛТ у Львові професор Павло Джуль із Детройта, уродженець Тернопільщини, передав президентство СФУЛТ Любомиру Пирігу. Упродовж 16 років Л. Пиріг очолював СФУЛТ, організував 8 конгресів за участю багатьох лікарів української діаспори та України. Обговорювали важливі питання, приймали актуальні рішення для поліпшення охорони здоров'я та рівня забезпечення працівників медицини. Він писав, що СФУЛТ – це ланка консолідації українців світу. “Майже на кожному конгресі звучать питання історії української медицини, внеску українських лікарів у світову медицину і їхньої подвижницької діяльності”. Л. Пиріг із учасниками конгресу готував звернення до МОЗ та МОН із важливих проблем медичної науки. 2016 року він відмовився очолювати СФУЛТ у зв'язку з віком (85 років).

Автор понад 560 наукових праць з питань діагностики, профілактики й лікування хвороб нирок. Співавтори публікацій – понад 100 співробітників та учнів, більше 200 робіт він сам написав. Під керівництвом Л. Пирога співробітником підготували і захистили 3 докторські дисертації та 21 кандидатську. Для практичних лікарів видав 33 посібники і методичні рекомендації, 8 інформаційних листів, зробив 4 винаходи. Крім наукових медичних праць, опублікував близько 200 науково-популярних публікацій, понад 50 загальних публікацій, біля 40 публікацій спогадів. Вийшла збірка його статей “Медицина і українське суспільство”.

Л. Пиріг приділяв багато уваги утвердженню української мови в державі та в медицині, часто публікував огляди української та російської літератури і преси. В Україні та за кордоном у своїх виступах часто говорив про становище української мови в сфері медицини, проблеми медичної освіти, реформування науки в Україні, організацію охорони здоров'я. 2010 року писав: “За майже два десятиліття незалежності за умови справді української влади в Україні можна було б досягти більше успіхів у розвитку українськості у сфері культурного життя”. Його перу належать, зокрема, статті “Варто виховувати у співрозмовників повагу до себе”, “Дерусифікація у сфері медицини”, “Лікарю, будь інтелігентом!”, “Ми не весільні, але і не безсилі”, “Основа лікарювання – любов”.

Л. Пиріг підтримував зв'язки з медиками Львова, кілька разів головував на з'їздах і конгресах лікарів у Львові, співпрацював з найдавнішим Українським лікарським товариством (УЛТ) та з НТШ, редагував видані у Львові НТШ і ВУЛТ книжки “Україн-

ськi лікарі”. Перебуваючи в Америці та в Австралії, він встановив тісні зв'язки з тамтешніми українськими лікарями та громадськими діячами. Як уродженець Прикарпаття Любомир Пиріг надавав значну допомогу жителям свого рідного краю, його обрали почесним громадянином Рогатина. Дослідив родини Пирогів у давній час у різних місцях, описав шість поколінь свого родоводу. Прочитав Тараса Шевченка: “Історія мого життя складає частину історії моєї батьківщини”.

Ще в школі Любомир почав збирати поштові марки, став видатним філателістом. Брав участь у багатьох філателістичних виставках, отримував нагороди. Опублікував біля 150 повідомлень “Філателістична україністика”, про Україну на поштовій марці. В числі публікацій “Історія України в іноземних поштових марках”, “Філателістична Шевченкіана”, “Мистецтво української ікони”, “Храми України”, “Козацька слава України”.

Л. Пиріг брав постійно активну участь в громадському житті, був членом громадської ради МОЗ України, радником Президента НАМН України, членом спеціалізованої Вченої Ради при НМАПО, президії Товариства терапевтів України, Вченої ради Інституту енциклопедичних досліджень НАН України, членом комісії з біоетики НАН України, експертної ради МОН України.

За високу активність у лікарській, науковій та громадській діяльності Л. Пиріг отримав в Україні численні нагороди: орден Знак пошани, орден Ярослава Мудрого, орден Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого, лавреат Державної премії в галузі науки і техніки України, лавреат премії ім. Олекси Гірича, лавреат фонду Тараса Шевченка. Відзначений медалями “В пам'ять 1500-річчя Києва”, медалью акад. М. Д. Стражеска, медалью “За заслуги перед Прикарпаттям”, медалью Мар'яна Панчишина, медалью “За відзнаку та звитягу в медицині”. Отримав численні почесні грамоти, зокрема від Верховної Ради України, Кабінету міністрів України, Президії НАН України, Всесоюзного товариства терапевтів, Українського лікарського товариства Північної Америки, Світової федерації українських лікарських товариств, Київського міського голови, Асоціації філателістів України. Нагороджений знаком “Відмінник охорони здоров'я”, дипломом до 2000-ліття Різдва Христового, дипломами Національної медичної премії, відзна-

кою НАН України “За наукові заслуги”, відзнакою НМАПО імені П. Л. Шупика.

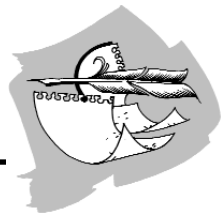
Урочисто й обширно відзначали 80-річчя Любомира Пирога. Про нього висловлювалися: “Академік є гідним представником тепер нечисленної когорти особливих лікарів України. У своїй роботі та житті він керується не лише усталеними принципами лікаря, а передусім тими особливими законами причетності та співпереживання, що їх віками творила людська мораль. Окрім високого лікарського професіоналізму він має авторитет і визнання як учений, громадський діяч, публіцист, Чи не тому, що завжди відчував громадянське задоволення і відгукувався не словами, а вчинками”. “Він активно і послідовно позиціював себе як національно відповідальний громадянин, лікар-інтелігент, обстоюючи переконання, що українська наукова і культурно-мистецька еліта, українські інтелектуали мають виступати дієюю громадською і політичною потугою, спрямованою на розбудову України як національної держави з європейськими цінностями і пріоритетами”.

Любомир Пиріг видав книжку спогадів “Колись було...”, в якій відновив в пам'яті події 30–50–70-х років минулого століття. У книзі відкрито представив складну, часто драматичну і трагічну еволюцію покоління української інтелектуальної еліти, її формування. Ця книга лікаря-інтелігента, вченого-інтелектуала розкриває глибокий зміст того періоду, в якому формувався національний характер, національна свідомість, спосіб мислення, світоглядні засади українського інтелігента. Стали розглядати життя Любомира Пирога не лише як неминуче долучення його до руху “незгідних”, тих, кого ми називаємо шістдесятниками, але й у ширшому, за визначенням Івана Дзюби, значенні: “як поступове розширення простору невдоволення станом речей і відповідальності за майбутнє України думки в усіх сферах життя”.

На жаль, лише НУОЗУ імені П. Л. Шупика та Інститут урології одразу повідомили: “Перестало битись серце Почесного Президента Всеукраїнського лікарського Товариства – Любомира Антоновича Пирога: великої Людини, чудового Лікаря, справжнього патріота України та активного громадського діяча...”.

Спомин про його добрі справи в житті назавжди залишаться у пам'яті та серцях усіх, хто його знав, любив та шанував.

Володимир Короленко: "Твори Шевченка — це була любов і захоплення"

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

Михайло Грушевський: "Зробив певне вражіння голос російського письменника"

Володимир Галактіонович Короленко (1853–1921) народився в Житомирі у родині повітового судді, котрий походив із старовинного козацького роду. Мати — полька. Після переведення батька до Рівного навчався в Рівненській гімназії (1866–1871). Через понад чотири десятиліття на сторінках автобіографічного чотиритомного твору (не закінченого) "Історія мого сучасника" Короленко розповів, як познайомився з поетами Тараса Шевченка завдяки вчителю Веніаміну Авдієву, котрий одразу попередив, що цей поет "у програму не входить". За словами Володимира Галактіоновича, "знайомство з творчістю Шевченка — це була любов і захоплення". Спочатку з поезією Кобзаря в його душу ввірився романтизм старої України, потім сприйняття деяких поетичних творів Шевченка почало суттєво змінюватися. Втім, прочитаємо в оригіналі:

"А затем кое-где из красивого тумана, в котором гениальной кистью украинского поэта были разбросаны полные жизни и движения картины бесчеловечной борьбы, стало проглядывать кое-что затронувшее уже и меня лично. Гонта, служба в уманском замке начальником реестровых казаков, женился на польке, и у него было двое детей. Когда гайдамаки под предводительством того же Гонты взяли замок, иезуит приводит к ватажку его детей-католиков. Гонта уносит и режет обоих "священным ножом", а гайдамаки зарывають живьем в колодець школяров из семинарии, где учились дети Гонты.

Думалось невольно: ведь он на ней женился, зная, что она католичка, как мой отец женился на моей матери... Я не мог разделять жгучей тоски о том, что теперь...

Не заріже батько сина,
Своєї дитини,
За честь, славу, за братерство,
За волю України...

Ето четырёхстишие глубоко застряло у меня в мозгу. Вероятно, именно потому, что очарование националистского романтизма уже встречалось с другим течением, более родственным моей душе... Я нашёл тогда свою родину, и этой родиной стала прежде всего русская литература...¹

Своего часу Михайло Грушевський з усією серйозністю поставився до мотивування Володимира Короленка, зауваживши, що такі признання в устах письменника, для котрого гуманний, етичний момент був провідним мотивом творчості, мусив вражати кожного, хоч трохи ближче ознайомленого з духом Шевченкової поезії — настільки вони суперечать основному гуманному тонові сеї поезії. Грушевський переконливо показав, що кохання в поверхневих ефектах української минувшини грає у Шевченка дуже малу роль, особливо в пізній творчості. Він шукав передусім моральних, етичних вартостей в українській минувшині й зневажливо відкидав зверхній блиск і "славу куплену кровію"...

Володимир Короленко: "По-українськи не говорив ніколи й ніколи по-українськи не думав..."

Після закінчення Рівненської гімназії зі срібною медаллю Володимир Короленко вступив у 1871 році до Петербурзького технологічного інституту, а 1874 року переїхав у Москву, де вчився в Петровській землеробській і лісовій академії. Через два

роки він був не лише виключений з академії за участь у студентських заворушеннях, але й арештований і висланий з Москви у Кронштадт під нагляд поліції. З того часу за революційно-народницьку діяльність Короленко провів із невеликими перервами в тюрмах і на заслання понад шість років життя. До речі, в уже згаданому творі "Історія мого сучасника" письменник розповів, як на заслання в місті Вишній Волочок Новгородської губернії в'язні відзначали Шевченківські роковини: було виголошено промову про значення творчості українського Кобзаря, прослухану зі співчутливою увагою. За словами Короленка, про Шевченка знали навіть ті в'язні, які не розуміли української мови.

У 1881 році сталася подія, що повною мірою виявила рішуче неприйняття Короленком російського самодержавства та його незламний кришечий характер — він відмовився присягнути цареві Олександру III, за що був знову засланий на три роки в Якутію, в Сибір. Очевидно, що така життєва позиція викристалізувалася не без впливу творчості Шевченка, який, говорячи словами незабутнього Івана Драча, носив у собі "лютий гнів на всіх царів". Звісно, не випадково в своїх записках за 1898 рік Володимир Короленко занотував цитату з болісного листа Шевченка до Василя Жуковського (січень 1850 р.) про заборону йому малювати на заслання. Показово й те, що до 40-ї річниці від смерті Кобзаря Володимир Галактіонович опублікував у журналі "Русское богатство" (1901, № 2) статтю "Матеріал до біографії Шевченка", в якій додав нові штрихи до перебування Шевченка на заслання, посилавшись на документи, знайдені ним в Уральському архіві, де письменник працював над історичними джерелами для роману "Царь-навалник" про пугачовський бунт.

Письменник постійно брав участь у вшануванні пам'яті Тараса Шевченка під час його роковин. Цікаво, що його було обрано до організаційного комітету відзначення 33-ї річниці з дня смерті поета в Петербурзі. Наприкінці 1913 року, очевидно, готуючись до від'їзду за кордон на лікування, письменник завчасно вмістив у газеті "Полтавский день" статтю "Ювілей поета-селянина".

Мудрий Володимир Галактіонович добре розумів історичну силу й нездоланність українського національно-визвольного руху під покровом Тараса Шевченка, як і важливість осягнення ним Шевченкової мови в багаторічній духовній присутності в Україні. Про це хвилююче свідчить цікавий і характерний запис у щоденнику відомого громадського діяча і публіциста Євгена Чикаленка в березні 1912 року. Якийсь він стрівся з Володимиром Короленком у залізничному вагоні й той говорив йому: "От теперь я zrozumів, що української національний рух — це не штучне явище, не фантазія купки української інтелігенції, а глибоко народний органічний рух, який, певне має будучність. От чому я й почав студіювати українську мову, бо я на Україні, мабуть, назавжди оселився"³.

Проте українська мова не стала йому рідною, тому й знімався чесно Володимир Короленко в листі до Максима Горького 10 червня 1913 року: "По-українськи не говорив ніколи й ніколи по-українськи не думав. Пробовал здесь, просто даже из любопытства, и вижу, что ничего не выходит. Не хочу поэтом и заигрывать с украинской литературой, делая вид, что могу писать по-українськи".

Серед роковин Володимира Короленка в Україні є одна особлива дата — 10 червня 1913 року, коли в Петербурзі відбулися заборони на українську мову. Ця подія була дуже важливою, бо саме тоді українська мова в Україні була визнана незаконною. Ця подія була дуже важливою, бо саме тоді українська мова в Україні була визнана незаконною.

Серед роковин Володимира Короленка в Україні є одна особлива дата — 10 червня 1913 року, коли в Петербурзі відбулися заборони на українську мову. Ця подія була дуже важливою, бо саме тоді українська мова в Україні була визнана незаконною.

Серед роковин Володимира Короленка в Україні є одна особлива дата — 10 червня 1913 року, коли в Петербурзі відбулися заборони на українську мову. Ця подія була дуже важливою, бо саме тоді українська мова в Україні була визнана незаконною.

Серед роковин Володимира Короленка в Україні є одна особлива дата — 10 червня 1913 року, коли в Петербурзі відбулися заборони на українську мову. Ця подія була дуже важливою, бо саме тоді українська мова в Україні була визнана незаконною.

тератури Володимир Короленко з'явився наприкінці 1870-х років, а перші книги побачили світ у 1886 році, коли він мешкав у Нижньому Новгороді. Десять літ творчої праці в цьому місті (1885–1895) стали надзвичайно плідними. З 1895 року Короленко жив у Петербурзі, де редагував журнал "Русское богатство", в якому й було опубліковано головний твір письменника — "Історія мого сучасника".

У 1900 році академік Володимир Короленко переїхав у Полтаву, де й жив до кінця свого життя. Так! На початку того року його було обрано Почесним академіком Академії наук Росії разом з Львом Толстим і Антоном Чеховим. Від престижного звання Короленко відмовився 1902 року у зв'язку з протестом проти анулювання Миколою II обрання Почесним академіком Максима Горького. Блискучий приклад всеросійського визнання великого письменника і — Короленкового кришталевого благородства!

Його визнали російським літературним генієм, а називали ще й "моральним генієм". Особливо важливо нагадати слова Максима Горького: "Как неутомимый возбуждатель этических чувств и правосознания В. Г. был активнее и ближе к жизни, чем Л. Н. Толстой". Рішучі й безстрашні виступи письменника проти шовінізму й антисемітизму, єврейських погромів, зокрема, цикл статей "Справа Бейліса" (1913) ввійшли в історію засудження міжнародної ворожнечі. Недарма наприкінці минулого століття Єврейська Рада України присвоїла Короленку звання "Праведник України". Письменник брав участь в організації захисту селян на судових процесах у Харкові й Полтаві в зв'язку з селянськими заворушеннями в Україні, виступав у пресі з вимогою судити не їх, а поліцейських чиновників, які організували масові розправи над селянською біднотою, зокрема, йшлося про начальника каральної експедиції у великих Сорочинцях статського радника Ф. В. Філонова. Про "похмуру драму, що розігралася в містечку Сорочинцях (прославлених колись веселими оповіданнями Гоголя)...", Короленко розповів у нарисах "Сорочинська трагедія" (1907). За його словами, вони мали величезний резонанс у суспільстві: "чиновництво сполошилось, як мурашник, суспільство... і селянство підбурювались". Корній Чуковський згадував, як письменник зізнався йому, що в період написання таких статей він страждав безсонницями: "Особливо сильно вони дошкуляли йому... коли викривав бузувіра Філонова, який катував українських селян".

Рівно через десять років опісля Михайла Грушевського ще один великий українець Сергій Єфремов особливу увагу звернув на саму сутність духовного вибору Володимира Короленка на користь російської літератури й геніально-стихло проаналізував його:

"З Короленка був насамперед російський письменник... Таке він дуже часто проказує і не раз вертається до цієї новоствореної "батьківщини" на сторінках своїх творів, мов щитом укриваючи нею кожного разу, коли наверхалася настирлива думка про таку національну приналежність. А вона, думка ця, все верталась..."

Видко, питання не було вирішене до краю... І справді — серед численного гурту письменників, що постачила Україна російському письменству, важко одшукати більше з цього погляду виразну постать, аніж Короленко: перед ним чи не поступався тут навіть сам Гоголь, що ніяк не міг розібрати — яка у його душа... Зовсім несвідомо для себе, не культивуючи, не дбаючи про те, Короленко убрав у себе кращі української народної стихії сторони, зібрав мов у

фокусі типові риси національної творчості й надзвичайно яскраво одбив їх у своїй особистій творчості"⁴ (виділено мною. — В. М.).

За словами нашого знаного сучасника, літературознавця Михайла Наєнка, коли Володимир Короленко "брався за художнє перо, то воно в нього писало... українською кров'ю". В цьому виразно виявився також і непроминальний могутній вплив творчості Тараса Шевченка, який уже ніде й ніколи не відпускав талановитого письменника з українською душею. Українська тема пронизує твори письменника "Ліс шумить", "Сліпий музикант", "У поганому товаристві", "Судний день"⁵, "Без язика", "Історія мого сучасника" та ін.

Володимир Короленко був одним із небагатьох російських письменників, який із початку й до кінця своєї творчості вільно вживав у своїх творах лексеми "українець", "українка". У повісті "Сліпий музикант", що побачила світ, коли Володимир Галактіонович був у віці Ісуса Христа, є дивовижний за геніальною простотою й глибокою українськістю текст: "...У украинской дудки нашлись союзники, так как она была у себя дома, среди родственной украинской природы. Прежде чем Иохим срезал ее своим ножом и выжег ей сердце раскаленным железом (Идется про дудку, вирзану з верболозу. — В. М.), она началась здесь, над знакомой мальчику родной речкой, её ласкало украинское солнце, которое согревало и его, и тот же обдавал её украинский ветер, пока зоркий глаз украинца-дударя подметил её над размытою кручей".

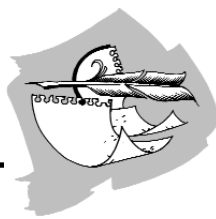
Справді, так міг написати лише письменник, талант якого проріс в українському духовному ґрунті, душа якого належить Україні...

Стосовно публіцистики, то Короленко справедливо вважав, що приділив Україні й українському національному рухові значну увагу. Він зізнався, що "письменницька свість примушує його занурюватися з головою в публіцистику". Переконливим і яскравим прикладом системного й пристрасного публіцистичного захисту письменником української мови є стаття "Котляревський і Мазепа" (1916), в якій йшлося про відкриття у 1903 році пам'ятника Івану Котляревському в Полтаві. На тому торжестві були присутні й українці зі Львова, який тоді входив до складу Австро-Угорської імперії. Так от, їм не посміли перечити у виголошенні привітань українською мовою, а "місцевим" українцям — зась. А вже цією мовою "говорив проклятий Мазепа": "Выходило таким образом, что язык Котляревского и Шевченка, привлекая в русскую Украину зарубежных паломников, законен только в Австрии. На своей родине, у своей колыбели он запрещён". Тоді як Полтава мала стати центром "торжества української мови", все вилилося фактично в "злочинне торжество" її могильників... Володимир Короленко в'їливо нагадував про те, що нібито через кілька років у Петербурзі було визнано незаконність полтавської заборони промов українською мовою, втім, очевидно, той сенатський документ перетворився в гоголівську "пропалу грамоту":

"И не оказалось никакого гоголевского запорожца, который бы сумел разыскать "пропавшую грамоту" и применить её к делу, чтобы незаконно высланный за рубеж язык Котляревского и Шевченка был вновь водворён по месту своего рождения и старого жительства..." (виділено мною. — В. М.).

Вагомим свідченням вродання Володимира Короленка в українській культурній ґрунті є його дружні стосунки з багатьма українськими письменниками, культурними та громадськими діячами. Михайло Коцюбинський називав його своїм улюбленим автором, а творчість визначав як "книгу життя", в якій воно дивовижно вірно відображено великим художником. Володимир Короленко спілкувався з Іваном Карпенком-Карим, Панасом Мирним, Марком Кропивницьким, Гнатом Хоткевичем, Христіною Алчевською... Леся Українка вважала, що твори Короленка необхідно перекласти українською мовою...

Після революційних подій 1917 року Володимир Галактіонович висловився з національного питання в “Листах із Полтави”:

“Вывод: нужно признание национальных культур, полное проявление национальных особенностей. Отныне нельзя преследовать ни одного вероисповедания, ни одного языка, ни одного племени, ни одного национального сознания”.

Та про самостійну незалежну Україну в Шевченковому розумінні не йшлося: “...Будущее великой России рисуется мне в виде своего рода федерации наподобие американских штатов...” І ще раз: “А разумная федерация — это несомненное будущее свободной России”.

Володимир Короленко: “Як завжди я висловлював одверто своє негативне ставлення до більшовизму...”

Про безпосереднє сприйняття Короленком крутозламних революційних подій 1917 року в Петрограді свідчить його запис у щоденнику 29 жовтня: “В Петрограде большевистский мятеж”. А 13 листопада додав: “Ленин и Троцкий идут к насаждению социалистического строя посредством штыков и революционных чиновников... Во время борьбы ленинский народ производил отвратительные мрачные жестокости”.

На початку 1919 року Головою Раднаркомом України став ленинський посланець, давній знайомий письменника Христян Раковський, який ще навесні 1918 року врятував його від більшовицького розстрілу і став надійним щитом у роки громадянської війни. Уже 20 березня Короленко писав йому: “...С кем или с чем вы воюете? Достаточно ли того, чтобы данный человек принадлежал к буржуазии или к хлеборобам, чтобы объявить его врагом народа, поставленным вне закона?... Приглядываясь к происходящему, я ниоткуда не вижу того, что мог бы признать настоящим, правильным, верным... Говорят, предстоят расстрелы. Берегитесь этого средства. Виселицы не помогли Романовым, несмотря на 300-летние корни”.

У рік своєї смерті Короленко залишив у щоденнику кілька записів-зойків, із яких він і відійшов у Засвіт: “Разве можно сравнить эту статистику (йшлося про кількість розстрілів у період царювання Миколи II — В. М.)... с миллионами жертв красного террора?!” (12 січня 1921 року); “Сколько лжи! Ленин тоже уже запутался...” (6 лютого); “Но коммунизм лицемерно до мозга костей” (25 травня); “...Насильственный коммунизм вызывает и на Украине и даже в России глубокую вражду” (28 серпня).

На мою думку, потрясаючий драматичний щоденник Володимира Короленка, написаний у Полтаві у 1917–1921 роках, не поступається видатним “Окаянным дням” Івана Буніна, створеним переважно в Україні, в Одесі у 1919 році, силою історичних емоційних свідчень про кровопролитну громадянську війну та ненавистю до Володимира Леніна і більшовиків. Водночас Короленко вражає власною неперевершеною зануреністю в історичні події, безприкладною участю в рятуванні людей від розстрілів і допомозі знедоленим і голодуючим.

Очевидно, що Короленковий щоденник необхідно видати в перекладі українською мовою з обов’язковими науковими коментарями. Це дасть змогу сучаснику переконатися, що Володимир Галактіонович був не лише великим письменником, лицарем правди і справедливості, а й мислителем, який осягнув для майбутнього жорстокі післяреволюційні роки в Україні й у наш час допомагає позбутися від будь-яких ілюзій щодо нинішньої Росії.

Мирослав Попович: “Короленка можна назвати гордістю України...”

Аби читач у повній мірі спостеріг амплітуду суперечливих, і, навіть, несумісних оцінок історичної фігури Володимира Короленка, наведу дефініцію званого професора Євгена Онацького зі створеної ним “Української малої енциклопедії”⁶:

“Короленко Володимир (1853–1921) — московський письменник українського роду, що належав до категорії тих “усердних малоросів”, що, живучи в Україні, зневажали культуру рідного народу і віддавали всі свої сили на збагачення культури окупанта”⁷.

На такий одномірно-категоричний

підхід до велетенської постаті Володимира Короленка нині можна відповісти суто українським крилатим виговором його героя з оповідання “Судний день”, який у письменника й наведений українською мовою: “Цур тобі, пек тобі”.

Бо вже згаданий великий українець, видатний історик Михайло Грушевський також зараховував “усердних малоросів”, енциклопедично затаврованих Євгеном Онацьким, до “національно-байдужої інтелігенції, української родом, але вповні відданої службі російській культурі...” Проте ми вже знайомі з науково мотивованою і толерантно-шанобливою відповіддю вченого Володимира Короленку й виваженою оцінкою його творчості мудрим Сергієм Єфремовим...

Про тісні зв’язки Короленка з Україною та його захоплення Шевченком писали радянські літературознавці Н. Крутікова, Г. Ігнатенко, П. Малий, О. Міксон та ін. У сучасному короленкознавстві глибоко й всебічно досліджуються світоглядна й громадська позиція, правозахисна діяльність Володимира Короленка та його видатний внесок у гуманітарну думку в Україні, в розвиток української культури, розкриваються українознавчі мотиви творчості великого письменника.

Не заглиблюючись у цю простору тему, нагадаю про Короленківські читання в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка та монографічну працю його дослідників⁸. Особливо відзначу також системне проведення, починаючи з кінця минулого століття, Короленківських читань у Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка та результативне видання наукових Короленківських збірників.

Знаний український філософ, історик культури Мирослав Попович акцентував на тому, що “характеристика гуманістичних концепцій в культурі України неможлива без згадки про Володимира Галактіоновича Короленка” і вважав його “духовним батьком пізнішого безоглядного гуманістичного дисидентства, правозахисного руху”. У цьому контексті, за словами Мирослава Поповича, його “можна назвати гордістю України”⁹.

Сучасні дослідники з Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка доктор філософських наук, професор Петро Кравченко та кандидат філософських наук, доцент Ярослав Блоха цікаво міркують про Володимира Короленка як ідеолога українського культурного націоналізму, наполягають на тому, що його спадщина “і сьогодні повинна бути джерелом національного єднання українського народу, який відстоює своє право на незалежність у протистоянні із зовнішніми та внутрішніми ворогами нашої держави”¹⁰.

Між іншим, як історик, можу засвідчити, що публіцистичні праці Володимира Короленка та його щоденник, написані в Полтаві, є дуже цінними, повчальними і недостатньо використаними джерелами з історії України. Сьогоднішньої пильної уваги заслуговують чимало призабутих мудрих спостережень і максимум видатного письменника, який, зокрема, зауважив, що “російська душа якась безскелетна”. Та й нашим неперебірливим владцям на користь пішла б історична засторога прямо характерного Короленка про згубну неморальність політиканства й, особливо, “найгіршого з політиканств, політиканства урядового”.

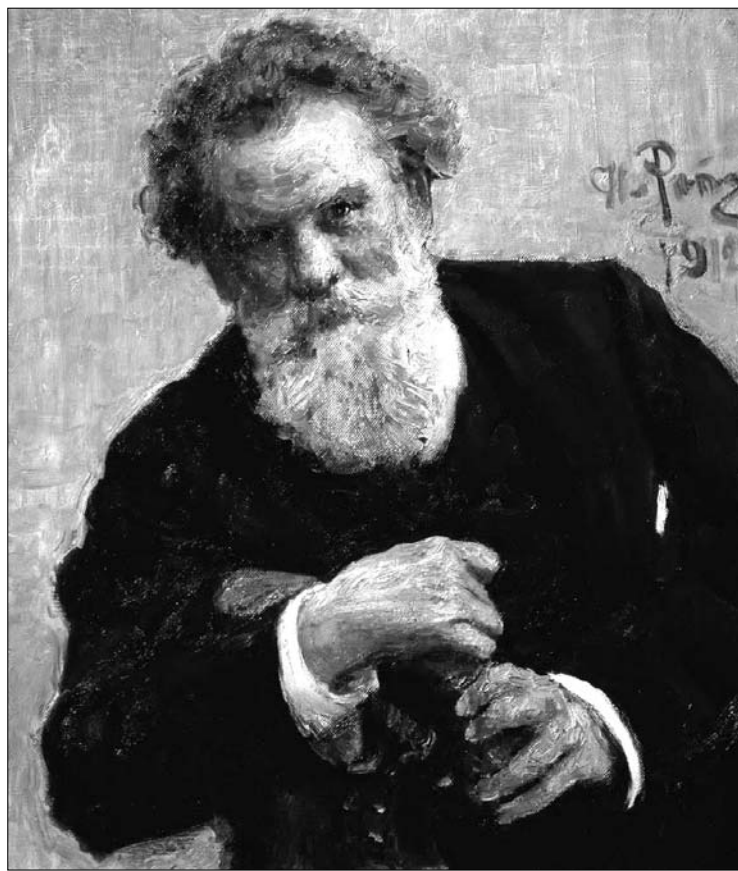
У хаосі російського лихоліття, Першої світової війни, революційної смуги Володимира Короленка вивисувався в Україні як видатний син українського народу, великий людиноловець планетарного масштабу, народний заступник, непоборний захисник знедолених і принижених, мужній борець із тоталітарними режимами, всесвітній безкорисливий лицар совісті,

справедливості й громадянської доблесті...

Замість післяслова

Більшу половину життя Володимир Короленко прожив в Україні — з часу народження й до від’їзду в Петербург у 1871 році, тобто, перші 18 літ, а у 1900 році він поселився в Полтаві, де й помер у грудні 1921 року, там же й похований. Отже, майже 40 років українського буття за царизму й радянської влади.

В Україні пам’ять про Володимира Короленка увічнена в музеях його імені в Полтаві (з 1928 року), Рівному (з 1940 року), Житомирі (з 1973 року), на його пошану названі вулиці в містах Бровари, Дніп-

І. Рєпін. Портрет В. Короленка. 1912

ро, Житомир, Київ, Львів, Полтава, Харків, Черкаси та ін., а в Житомирі й Рівному — майдани, зведено пам’ятники у Житомирі та надгробок на могилі у Полтаві, відкрито барельєф на стіні колишньої Рівненської гімназії (нині — обласний краєзнавчий музей), меморіальні дошки в Житомирі, Полтаві, Харкові. Ім’я Володимира Короленка носять Полтавський національний педагогічний університет (з 1949 року), бібліотеки у Запоріжжі, Маріуполі, Рівному, Харкові, Чернігові, школи в Житомирі й Полтаві (Народний дім імені Володимира Короленка)... Ці підвалини народної пам’яті закладено ще в радянські часи, але кріпко тримаються, більше того, зміцнюються в незалежній Україні. У 1990 році Національна спілка письменників України встановила літературну премію імені Володимира Короленка за кращий твір, написаний російськомовними літераторами України. Цікаво, що в Полтаві до Дня міста вручається щорічна міська премія його імені, лауреатом якої в різні номінації стають не лише знані люди, а й школярі та студенти. 2003 року Національний банк України випустив у серії “Видатні особистості України” пам’ятну монету “Володимир Короленко”, випущено також поштову марку з його портретом...

Відчуваєте всеукраїнський розмах і масштаб ушанування й вдячної пам’яті? Звісно, насамперед, ідеться про сутнісні заслуги Короленка саме перед Україною. Тоді як українські сучасні енциклопедії називають його переважно “російським письменником, прозаїком і публіцистом” чи фактично безнаціональним “письменником”. У Вікіпедії — “російський письменник українсько-польського походження”.

Увага! В наявності випинання російськомовної іпостасі Володимира Короленка й фактичне відсторонення від його українськості в заголовних рядках українського енциклопедичного формату, що видає наукового виправлення, уточнення. Відповідні напрацювання відображено в цій статті. Наприклад, уже згадані Петро Кравченко і Ярослав Блоха ідентифікують Володимира Короленка як одного “з най-

більш відомих українських мислителів, письменників і громадських діячів...”. Мені видаються дуже важливими міркування доктора філософських наук, професора Павла Ямчука, який відносить Володимира Короленка “до особливого типу вітчизняних філософів”, який вбачав у цивілізаційному феномені українства “альтернативу як імперії, так і революції”.

На мій погляд, такі глибокі різнобічні роздумування суттєво наближують у нашому випадку до шуканої енциклопедичної формули заслуг Володимира Короленка перед Україною...

Дає підказ навіть продуманий текст меморіальної дошки, встановленої у Харкові в 2003 році і поновленої у 2013 році:

“В цьому будинку, під час відвідання Харкова неодноразово перебував великий гуманіст, письменник, публіцист, захисник прав знедолених, Праведник України Володимир Галактіонович Короленко”.

Пам’ятає, як у Шевченка? Отакий-то муж праведний Був він на сім світі.

Сучасне сприйняття інтелігентними земляками великого подвижника української землі широко висловив у поемі “Полтавець Короленко. Книга про борця” відомий полтавець, письменник Микола Костенко (1939–2016):

Коли душу сумнівом тривожи І не знаю, що рятунком є, — Знов до Короленка я приходжу Свій до свого ходять по своє.

Головне, не забувати й наголошувати, що творчість Володимира Короленка становить російськомовне відгалуження української ментальності, духовності, крові. Тобто Володимир Короленко — український російськомовний письменник... І далі — визначення, що вже згадувалися, достойні енциклопедії.

Чи був Шевченко поруч із Короленком у його праведних діях? У липні 1918 року Володимир Галактіонович сказав на його публічному вшануванні з нагоди 65-річчя в Полтаві: “Как ни темно впереди, есть всё-таки несомненное, незыблемое, чему стоит и надо служить без вопроса о скором успехе. Эти незыблемые маяки — истина, право, справедливость”. А мені відразу згадується, що за п’ять років до того в статті про Тараса Шевченка в газеті “Полтавский день” Короленко назвав самого поета “запаленим маяком, який освітлює величезні простори” — письменник ідентифікував Кобзаря з істиною, правдою й справедливістю. Ось і відповідь...

1. Короленко В. Г. Собрание сочинений: в 5 т. Т. 4. Л., 1990. С. 268–270.

2. Грушевський М. Твори: у 50 т. Т. 2. Львів: Світ, 2005. С. 430–431.

3. Чикаленко Є. Щоденник: у 2 т. Т. 1. Київ: Темпора, 2004. С. 221.

Євген Чикаленко називав Володимира Короленка “славнозвісним московським письменником-гуманістом”, “одним з найбільших сучасних російських письменників”.

4. Короленко В. Твори: в 3 т. Т. 1. Київ: Державне видавництво України, 1923. С. XXXVII.

Як відомо, в цьому виданні вміщено твори письменника в українському перекладі під редакцією Сергія Єфремова.

5. До цього оповідання, читаючи яке згадуєш Миколу Гоголя, письменник узив епіграфом рядки з Шевченкової поеми “Вільма”: “Огонь погас, а місяць сходить, / В яру пається вовкулак...”. Відомо, що на початку 1890-х років Короленко хотів сам перекласти твір українською мовою.

6. Вийшла в світ у Буенос-Айресі у 8 томах, 16 книгах протягом 1957–1967 років; перевидання здійснюється в Києві видавництвом “Пульсар” з 2016 року.

7. Українська мала енциклопедія. Книжка VI. Літери Ком. — Л. Буенос-Айрес, 1960. С. 729.

8. Див.: Ревергук В., Кочерга Н. В. Г. Короленко. Громадська діяльність письменника (1917–1921). Полтава: Дивосвіт, 2014.

9. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1998. С. 533.

10. Кравченко П., Блоха Я. В. Г. Короленко як ідеолог українського культурного націоналізму // Філософські обрії. 2016. № 36. С. 18.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Керамічна Україна Віри Томашевської

У Музеї української діаспори (Київ) працює виставка членкині НСХУ Віри Томашевської "Керамічне панно". Провідні теми її творчості – природа Карпатського краю, рослинні орнаменти, архітектура та урбаністика.

На виставці представлені близько сотні робіт мисткині в жанрі живописної кераміки, створених, переважно, протягом останнього десятиліття. Частина з цих робіт раніше не експонувалася. Серед іншого глядачі мають змогу оглянути один з найвідоміших циклів керамістики "Моя Україна – рідний край", доповнений новими творами. Провідна тематика цього циклу – пейзажі та персонажі Карпатських гір.

Народилася Віра Томашевська у селі Нересниці Тячівського району на Закарпатті. Художню освіту здобула в Ужгородському училищі прикладного мистецтва та Київському державному художньому інституті (нині Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури України). Своїми творчими наставниками вважає Івана Гарапка, Василя Свиду, Вильмоша-Йожефа Береца, Петку Шандора, Людмилу Аверкієву. Працювала на художньо-промисловому підприємстві у Виноградіві, в Художньому фонді України, викладала в Ужгородському училищі прикладного мистецтва.

Як відзначають мистецтвознавці, керамічний світ Віри Томашевської насичений гармонійною довершеністю, захоплює шедністю та розмаїттям, радістю та гармонією, зрештою – красою. Художниця працює і глиною, і різнокольоровими поливами. Унікальність ідеї, якою власне й відкривається історія її творчості, полягає в тому, щоб надати керамічному виробу камерної форми. Об'ємні деталі, виразні у своїй лаконічності, прикріплюються на полотні, зазвичай одна до одної.

"Роботи Віри Томашевської відрізняються ясною для глядацького розуміння, і, водночас, вишуканою образністю, де дивним чином сполучаються давні національні традиції образотворення, закорінені в народному примітиві (сільському наїві), разом з сучасною високою культурою мовою професійного художника", – стверджує дослідниця її творчості Зоя Чегусова.

Художниця має надзвичайний дар за-

чарувати глядачів магічною силою своїх керамічних творів. За словами фахівців, її різножанрові станково-декоративні панно – рослинно-орнаментальні, зооморфні, натюрморти, архітектурно-пейзажні – відрізняються вишуканою образністю, де національні традиції поєднуються з сучасною культурою.

Віра Томашевська складає свої оригінальні панно подібно до мозаїки чи колажу в межах розробленої нею ще у 80-х роках минулого століття авторської техніки. Рельєфні елементи панно розміром від 1 до 20 сантиметрів, ліплені з пласта, вона щільно збирає, як модулі, в одну зазвичай квадратну композицію, наклеюючи на тверду основу.

Створюючи декоративне панно, мисткиня наповнює кожен сюжет захоплюючою оповіддю на теми, що її хвилюють: природні стихії, казкові міста, гори та ріки, птахи та квіти або просто декоративні кольорові композиції. Особливе місце у творчості художниці посідають композиції на релігійну тематику.

"Вони захопили – і підкорили! – українську столицю одразу – керамічні композиції (чи панно? чи картини?) ужгородської (а тепер київської) мисткині Віри Томашевської: осінні листопади, весняні квіткопади, міста з незліченних казкових будиночків, – писав журнал "Наука і суспільство". – Причому кожен листочок, кожна квіточка чи кожен будиночок були окремим – і неповторним, тобто унікальним – мініатюрним шедевром із глибини та різно-

кольорових полив! А ще тут існували птахи, риби, човни-вітрильники, карнавальні маски..."

З 1975 року художниця бере участь в обласних, всеукраїнських та зарубіжних колективних виставках. Перша її персональна експозиція була представлена в Ужгороді 1985 року. Потім ціла низка виставок відбулася в Києві, містах Хорватії та Німеччини. Крім цього мисткиня брала участь у міжнародному пленері в Угорщині.

Вона створила серію рельєфних робіт у спортивному комплексі гандболу на Київщині, декоративні вази в інтер'єрі вокзалу в Чопі, садово-паркову скульптуру в санаторії "Квітка Полонини".

Твори Віри Томашевської знаходяться

в Національному банку України, Амбасаді США в Україні, посольствах України в Бельгії, Китаї, Великобританії, а також у приватних колекціях у США, Німеччині, Угорщині, Чехії, Словаччині, Хорватії, Італії та інших країнах.

У 2016 році у Гончарській книгозбірні України в Києві вийшов каталог "Віра Томашевська: Мистецтво кераміки: Книга-альбом".

Є в творах художниці місця романтичності і затишні ("Гірський пейзаж"). Є "Карнавали". А ще – щедро заселене різнокольоровими рибами "Озеро", або, наприклад, "Гірський потік" – цікавий та несподіваний "вертикальний" диптих, де річка (звичайно ж, повна риби!) буквально "падає" з висоти, серед зелених дерев і квітучих галявин. Є птахи ("Птахи в яблуневому саду", "Пейзаж з журавлями"). Є квіти ("Пейзаж з червоними квітами", "Весняний сад"). Є навіть величезне "Поле квітів" з дев'яти окремих композицій і незліченної кількості заголовних героїв. І міфологічне "Дерево життя", і "Писанки гори Давнини".

А ще – натюрморти, повноправні та повноцінні – святкові, великодні ("Натюрморт з писанками") або просто про багатство та щедрість кінця літа, з золотавими яблуками та грушами або з червоними скибками кавуна.

Сьогодні керамічний простір пані Віри – це не лише прекрасна, хоча й дещо казкова, земля птахів і квітів. Це країна, де люди живуть і працюють: пасуть худобу, сплавають гірськими річками ліс, збирають гриби ("Пасовисько", "Бокораші", "Грибний сезон у Карпатах"). Країна, де люди святкують ("Ангел міста на Різдво", "Різдво в монастирі"). Тобто – Україна.

Працюватиме виставка Віри Томашевської до 21 листопада.

У публікації використано матеріали Музею української діаспори

Дмитро КОРСУНЬ,
арт-критик

Людмила живе і творить у славному місті Ржищеві на березі Дніпра. Там, де стрімко підіймаються зелені схили пагорбів, існує справжня історія, слов'янська старовина і... живопис. Це місто, яке завжди хочеться писати, зображати, прославляти, і не дарма його здавна полюбили художники, адже Ржищів пов'язаний із багатьма славетними іменами українських митців.

Часто твір живопису зображає прості, негероїчні речі та явища; можна було не

Свято кольорів Людмили Ганушевич

"Свято кольорів" – так виглядає щедре явище справжнього живопису "по-українськи". Саме так називав нашу школу живопису академік, викладач кафедри станкового живопису НАОМА Василь Забашта, улюблениць та наставник вже двох поколінь майбутніх фовістів, звияжних кольористів і майстрів пейзажу.

звертати на таке увагу... Таке звичне життя. Та звідти ж здобувається митцями дорожчезна есенція краси? Ось приходить художник, розкладає свій мольберт, проводить кілька кольорових ліній, і тоді відбувається справжнє чудо! Дух, природа і талант Божий творять його. Пензель майстра, ба просто лопатка-мастихін творить своє зриме свідчення про свою епоху та виказує своє внутрішнє розуміння краси. А завзята в роботі у Людмили аж зашкалює, перед мотивом вона просто щаслива, гарнілицем і душею, і складається таке враження, що вона танцює від радості щось творити, і це виглядає як нескінченний радісний ентузіазм перших успіхів у юного студента...

Перед Людмилою Ганушевич постало питання, як здобути таке золоте явище живопису з пасивного матеріалу, звичного плинну побутових явищ навкруги. Хто вмів сформувати, ба навіть по-духовному трансфігурувати, зробити це впевнено і красиво, той і є художник, живописець від Бога. Тільки вміння бачити красиве робить пересічну людину піднесеним художником.

Художниця бере для реалізації тільки великі формати, щоб там у повну силу

проявились фактурний мазок та міць сполуки кольорів, їх сила, щоб навіть такий вагомий формат став небуденним явищем на стіні... Щоб цей формат став вчинком. Це дійсно правильно. Процес живопису – певна дія, яку визначають рух руки, ритм, сила. Перенесені на полотні, написані у форматі зображення набувають нових сенсів, нового смислового масштабу, достойною достатності. Живопис Людмили можна назвати лапідарним. Тобто небагатослівним, чітко висловленим, владним, дієвим. Там зображуються три-чотири улюблені теми Людмили: вода, човни, річка на столику, якісь знайомі до щемності горизонти. І – квіти, квіти, квіти, як сама природа і душа жінки. Букети на столику поруч: у глеках, у руках і в полях, на тлі річки, поля, неба, саду, домашнього затишку... Ось воно, таке вічне цвітіння землі. Мабуть тому, що "квіти покривають все – навіть могили", – як сказав герой Ремарка в романі "Три товариші".

Але склад характеру, цілеспрямованість і чесність перед засобами виразу виводять художника в іншу, піднесену площину. Це найбажаніша площина. Ось вони – загальна філософічність і знаковість твору живопису. Як мисткиня вона працює багато, натхненно, тримаючи в душі високий ідеал, долаючи неминучі помилки і аналізуючи себе. Людмила прискіпливо вдвляється, піднімається все вище і вище, до класичних мистецьких зразків. І ці прожиті роки художника в мистецтві – це

приклад наполегливості, що приводить до перемог.

На її картинах емоції вирують, а колористично насичені роботи доводять, що живописний її світ самобутній, впізнаваний, експресивно потужний і водночас (яка несподіванка!) по-дівоному вишуканий. Це таке мистецтво, де творчість наповнена внутрішнім світлом, з красою не агресивною, а глибинною, вистражданим філософським смислом і природним буттям, життям у квіту.

Мабуть, сучасній світовій та українській образотворчості не вистачає такого емоційного поля – справжнього, а не удаваного і вигаданого. Чесного і потужного. У даному випадку конкретних картин Людмили – емоції через край. Та й в образах емоції застосовані в повноті, достатньо, елегантно і доречно. Строкатий килим почуттів, перебіг емоційних полів може стати шляхом до створення цілком сучасного, суто професійного мистецтва.

Тема природи і пов'язаного з природою настрою залишається провідною у нових експресійних творах майстрині. Це, здається, звичний і такий плідний для неї стан. Ох, ця її експресія! Як і у мого улюбленого експресіоніста Еміля Нольде, як у майстрів паризького мистецтва. Та, втім, славетний імпресіонізм і експресіонізм занадто далекі по часу виникнення, ще й належать іншій, суто західній формалі в мистецтві. А тут – "зелена Україна", де здавна теж існує своє мистецтво... Людмила – співіць такого посиленого настрою в картині, як завжди динамічного в зміні просторових планів і життєдайного, бадьорого в кольорах.

Це – українська школа живопису з урочистим набором найшляхетніших якостей колориту, ідейної змістовності, краси.

Свято українського балету

У Києві відбувся Перший міжнародний фестиваль “Vallet UA”. Протягом трьох днів на сцені Національної опери України виступали танцівники з семи українських театрів, а також гості з Німеччини, Франції, Великої Британії та Литви.

— Ідея проведення такого фестивалю виникла майже два роки тому, — згадує художня керівниця фестивалю та балетної трупі Національної опери України, народна артистка України **Олена Філіп’єва**. — Хотіли не просто провести звичайний конкурс чи запросити зірок, а зробити справжнє свято балету. У Львові, Одесі, Харкові та Дніпрі є чудові артисти, яких добре знають у цих містах, а нашою метою було, щоб про них дізналася вся Україна.

“Гільдія АРТ” (керівник Станіслав Ковалевський та його заступник Олег Токар) взяли на себе всі організаційні питання, а я займалася творчими.

У кожній театральній трупі, в тому числі й нашому театрі, відбулися міні-голосування, хто представлятиме театр на цьому форумі, в яких взяли участь артисти. Серед конкурсантів були талановиті актори, які ще не отримали високих звань, але вже встигли заявити про себе. І нині триває процес їхнього творчого становлення. Зазвичай є певні

вимоги до програми виступів, приміром, треба станцювати класичний репертуар або, навпаки, сучасний. Ми вирішили не ставити людей у певні рамки, щоб кожен артист представив себе саме в тих жанрах, які йому ближчі.

Володарем гран-прі став провідний соліст нашого театру Станіслав Ольшанський. Вважаю, що він уже заслуговує на високі звання. Це безвідмовна людина, артист, який за потреби погодиться танцювати з будь-якою партнеркою, у будь-якій виставі. Навіть якщо на підготовку буде обмаль часу. Він напрохуд технічний. Значною мірою досягає успіхів завдяки своєму вчителю — Віктору Яременку, який є одним з найкращих педагогів Національної опери. Він вміє вибудувати будь-який образ, будь-яку техніку.

Ще одна артистка нашого театру — Анастасія Гурська, визнана найкращою солісткою театрального сезону 2020–2021 років. Це динамічна балерина, наше майбутнє. У неї прекрасний педагог — Тетяна Білецька. Настя

вже пробувала себе в партії Жізели. Думаю, що вона й далі набиратиме обертів, просто потрібен час, аби її талант повністю розкрився.

На фестивалі виступила чудова пара з Харківського національного театру опери та балету імені Миколи Лисенка — Крістіна Кадашевич та Олексій Князков, яких відзначили як найкращий балетний дует. Їхнє виконання було бездоганим, вони виглядали як єдине ціле. А ще додайте неперевершену хореографію Георгія Ковтуна!

Найкращим солістом театрального сезону став Андрій Писарев з Одеського національного академічного театру опери та балету. Станцював надзвичайно легко. Андрій вже відбувся як артист, але ще має високий потенціал, хорошу енергетику.

Приз “Особлива відзнака від Олени Філіп’євої” отримали Андрій Гавришків з нашого театру (також він став найкращим партнером театрального сезону) та Олександр Омельченко з Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької. Будь-який виступ Андрія — це випромінювання світла, легкість, професіоналізм. Це стосується і центральної партії у “Весіллі Фігаро”, і його нової ролі Гамаша у “Дон-Кіхоті”, і багатьох інших ролей. А Олександр — артист високий, елегантний, з красивою поставою. Він міг би стати окра-

сою балетної трупи будь-якого театру.

Також серед лавреатів Ярина Котис зі Львова (найкраща партнерка театрального сезону) та Інна Дорофеева з Харкова (найкращий педагог театрального сезону). А приз глядацьких симпатій завоювала харків’янка Катерина Андренко. Загалом — кожен з учасників фестивалю яскрава особистість. Крім цього на фестиваль запросили зіркових гостей. Катерина Ханюкова приїхала з Лондона, раніше працювала в нашому театрі. Українська публіка добре її пам’ятає. Катерина з радістю відгукнулася на запрошення, аби підтримати українських танцівників.

Ще одна зірка, яка у нас танцювала, — Леся Шайтанова. Нині вона працює у Вільнюсі, але з великою радістю відгукнулася на наше запрошення. Було помітно хвилювання Лесі, коли вона знову виходила на головну оперну сцену країни.

З Німеччини завітала пара Кейото Ямамото та Амілкар Морето Гонсалес, яка працює у хореографа Ярослава Іваненка, що починав свій творчий шлях у нашому театрі, а в цьому році поставив на сцені Національної опери України балет “Данте”.

Аньєс Летестю — прима-балерина Паризької Гранд-Опера. У Франції їй присвоєно звання Етуаль (шось на зразок народної артистки в Україні). Нашим глядачам було цікаво побачити іншу школу, іншу пластику.

У день відкриття фестивалю відбулася прем’єра балету “Широко заплющені очі” (постановник Віктор Ішук). Намагаємося популяризувати творчість наших балетмейстерів. Маємо не лише запрошувати постановників з-за кордону, але й готувати свої кадри.

Хотілося б подякувати Національній опері України, зокрема генеральному директору Петру Чуприні, за те, що надали сцену для проведення фестивалю. Також подяка за підтримку Міністерству культури та інформаційної політики України і, звісно ж, “Гільдії АРТ”, яка безпосередньо займалася організацією фестивалю.

Ми вперше провели такий фестиваль. Свято вдалося, публіка широко нас приймала, залишилася задоволеною.

У листопаді у нас відбудеться Міжнародний фестиваль “Серг Лифар” та “Діаманти”. Наступною прем’єрою, напевне, буде балет на музику Джорджа Баланчина “Коштовності”, що складатиметься з трьох актів: “Смарагди”, “Рубіни” та “Діаманти”. До постановки запрошуємо хореографів з Гранд-Опера. Прем’єра швидше за все відбудеться вже на початку наступного театрального сезону.

Мій помічник Нобухіро Терада запрошує іноземних хореографів, допомагає шукати спонсорів. Зараз веде перемовини з відомим хореографом Начо Дуато. Поки що бачила його пластику лише в інтернеті, дуже хотілося б попрацювати разом.

Також у планах поновити балет “Марна пересторога” на музику Петера Гертеля. Це балет із гумором, якого нам сьогодні так не вистачає. Такі балети допомагають розслабитися, налаштовують на позитив. Дивлячись їх, глядач просто “оживає” на очах.

Усе почалося з усмішки

Першим проектом Київського академічного театру юного глядача на Липках у новому театральному сезоні стала вистава “Круті віражі” за п’єсою французького драматурга Еріка Ассю. Ця п’єса свого часу була написана для Алена Делона, і він грав у ній разом зі своєю дочкою.

— Вперше побачив виставу за цією п’єсою приблизно 10 років тому, тоді антрепризу за участю Геннадія Хазанова привезли до Києва, — згадує режисер-постановник Артур Артїменєв. — Зізнаюся, не дуже люблю комедії, особливо легковажні. (Не маю тут на увазі комедії класиків, приміром, Мольєра, вони дуже глибокі). До того ж цю виставу поставили досить легковажно, з бажанням насамперед розсмішити публіку. Хоча перипетії сюжету були доволі цікаві. Запам’ятався і несподіваний чуттєвий поворот у фіналі. А такі душевні речі не можуть залишити байдужим.

У своїй виставі ми намагалися не думати про комедію, а прагнули знайти в цій історії справжнє. Адже за зовнішньою комедійністю поворотів, як на мене, стоїть велика драма, серйозні переживання обох героїв.

На вибір п’єси для нової постановки вплинуло й те, що в умовах карантину складно брати до роботи твір з великою кількістю персонажів. Хотіли зробити камерну виставу. Тут лише двоє акторів, і грати їй можна як на великій, так і на малій сцені. Прагнули, щоб вистава була не дорогою, але, водночас, душевною і затребуваною.

Під час роботи над виставою п’єсу скоротили приблизно на третину — багато повторів, філософських міркувань на одну й ту ж тему. Вважаю, що завдяки цим скороченням вистава стала динамічнішою.

Перша читка відбулася у жовтні минулого року. Потім мали великі перерви через оголошення локдауну. Повноцінні репетиції

розпочалися лише в червні, отже, мали три місяці роботи.

У виставі дві дійові особи (зайняті чотири актори, бо два склади), це люди різного віку, різних поколінь. Під час репетицій ми стали однодумцями, вийшла хороша творча команда. З одного боку, хотілося погратися у круті сюжетні віражі, а з іншого — глибше розвідати, що всередині цієї п’єси, адже крім зовнішнього сюжету, є ще й внутрішній — те, що відбувається всередині персонажів, що вони приховують.

Візуальне вирішення вистави доволі умовне, з мінімальним використанням реквізиту. Це фотозона, у просторі якої відбувається дія. Головний герой П’єр, художник за покликанням, але його мрія не здійснилася, він став фінансовим менеджером. Колись зрадив своїй мрії, своєму коханню, а відтак це стало його звичкою.

У 50 років герой почав переосмислювати своє життя. Мені було важливо показати, що його знайомство з молодою дівчиною, це не якась сексуальна пригода, а саме душевний порив. Коли люди починають усвідомлювати старіння, то в якійсь спосіб хочеться знову відчувти молодість, наче розпочати життя з початку.

Героя старшого покоління у різних складах грають заслужений артист України Олександр

Не випадково у п’єсі кілька разів звучить фраза “ковток свіжого повітря”. Тобто бажання знову знайти сенс життя.

Мені здається, що потреба яскравих емоцій і, можливо, кохання — це не тільки почуття до жінки, це любов до життя. Саме ця любов допомагає жити яскраво, насичено, повноцінно. У фіналі герой начебто відчув розчарування, але насправді він знаходить новий вихід для своєї любові, тільки вже по-іншому. Відбувається переоцінка цінностей у його свідомості. У Джульєтті також дуже драматична історія самотності. Вона теж відчуває брак любові...

Героя старшого покоління у різних складах грають заслужений артист України Олександр

Вілков та Ігор Пісний. Це актори з великим досвідом. Працюючи над цим образом, вони знаходили паралелі у своєму житті — якою є жага до життя саме в такому віці.

Актриса Діна Куца та Катерина Артїменєва, виконавиці ролі Джульєтті, теж зацікавлено проникали в сутність почуттів. Ми будували 6 різних образів в одній ролі, при цьому намагалися тримати одну внутрішню лінію самої героїні, яка перевтілюється. Працював із цими актрисами вже не в одній виставі, тому обирав із довірою і не шкодую, дуже задоволений результатом.

Я вже згадував, що на сцені візуально облаштовано фотозону. Це місце, де герой може себе реалізувати творчо, фотографувати, а поруч — тренажер бігова доріжка. Для мене було важливо показати, що він іще не змірився з обставинами, продовжує боротися за життя, це його порятунок, це стимул “не ставити на собі хрест”.

Поєднання різних локацій в одній було закладено умисне. На

сцені лофтовий столик, диванчик. Це затишне місце, де можна спілкуватися. Екран — тло, на якому можна виявляти свої фотофантазії. Усе це — внутрішній світ героя. А зустріч із молодою особою — щасливий шанс долі. І фотофіксація, яка постійно відбувається упродовж дії, це немовби наше спілкування з чимось неземним.

У виборі костюмів відштовхувалися від того, щоб зберегти чорно-білу гаму. У героїні костюм-трансформер, який допомагає перевтілитися з одного образу в інший, адже вона різна за темпераментом. У головного героя П’єра — діловий офісний вигляд, що легко змінюється на зручний, розкутий одяг.

Умисне використання у виставі ретромозаїки підкреслює різницю поколінь. Водночас ввожу і сучасні мотиви, аби показати, що все ж між цими поколіннями є зв’язок.

Пластику шукали, насамперед, у поведінці героїні. Це один із способів показати її перехід з одного образу в інший. Дуже ретельно проробляли манеру поведінки.

Незважаючи на те, що вистава давалася непросто, нам було цікаво працювати. Сподіваємося, що непередбачувані круті віражі нашої сценічної історії зацікавлять глядача, а душевні прагнення персонажів знайдуть відгук та співчуття.

Матеріали підготував **Едуард ОВЧАРЕНКО**

Христина КУШНІРЮК,
студентка

Гостини у «творчій хаті»

Гостинний Івано-Франківськ зібрав у «творчій хаті» талановитих переможців цікавої малої прози з багатьох куточків України: Донеччини, Луганщини, Сум, Полтави, Київщини, Харкова, Одеси, Рівненщини, Львова, Тернопілля, Житомира, Прикарпаття, а також українців з Іспанії та Об'єднаних Арабських Еміратів.

Урочисте нагородження відбулося 31 жовтня. Відзначено 10 лавреатів, 15 дипломантів, трьох авторів – спеціальною відзнакою журі, дев'ятьом вручено подячний лист конкурсанта. Лавреатами стали: Ващук Тарас – за замальовку «Тлін наших ілюзій», Верес Михайло – за новелу «Ілько», Грушківська Любов – за новелу «Бабині молитви», Дичковська Галина – за новелу «Многое знання», Кириченко Андрій – за новелу «Червень», Козинець Олександр – за образок «Кукурудза зварилася», Кондур Володимир – за новелу «Memento mori!», Лицур-Шадей Галина – за образок «Як Божа пазуха», Семеняк Валентина – за новелу «Божий суд», Скуловата Олена – за новелу «Зустріч у метро».

Дипломантами стали: Бурга Оксана – за замальовку «Я буду любити тебе вічно», Геник Леся – за оповідання «Останній шанс», Гребенюк Віктор – за сучасну бувальщину «Правдиве прислів'я», Гром'як Ірина – за новелу «До фаргу», Зозуля Дмитро – за новелу «Дош», Калашніков Олег – за новелу «На нулі», Климовських Олена – за замальовку «Відьма», Коризма Галина – за образок «Туман та батьковий ліс», Лотоцька Алла – за образок «Роверист», Мельник Галина – за новелу «Невроджена вада», Рогів Василь – за шкід «Заховані за сонцем», Садовська Галина – за замальовку «Катерина», Ткаченко Світлана – за образок «Вірність», Яс-

Відбувся Перший Всеукраїнський літературний конкурс малих прозових форм імені Василя Стефаника. Він об'єднав Словом Схід і Захід України.

на Людмила – за новелу «Сон у стремено», Яценко Галина – за шкід «Мамо...».

Дипломи спеціальною відзнакою окремих членів журі отримали: Михайлишин Ігор – за новелу «Цок-цок...», Літаш Настуся – за образок «Дід умер», Мойсієвка Алла – за поезію в прозі «Горіхи». Також подячний лист за участь у конкурсі та цікаву творчу роботу отримали: Бортнікова Ольга – за новелу «Серце в дарунок», Бондаренко Катерина – за оповідання «Щастя завжди поруч», Бригада Валентина (Рибаченко) – за замальовку «Продавці можливостей», Вротна Юлія – за замальовку «Врятувати», Калініна Ольга – за новелу «Бажання», Пудляк (Черномиргин) Мар'яна – за оповідання «Люблю тебе мовчки», Токарська Анастасія – за оповідання «Вихід», Турчин Валентина – за новелу «Самосели», Шевчук Максим – за оповідання «Послухай, Джая».

Конкурс відбувся під егідою Національної спілки письменників України, Громадської організації «Імпресія», Товариства письменників і журналістів імені Івана Франка. Організатори вельми вдячні міському голові Руслану Марцінківу та його заступниці Вікторії Дротянко за фінансову підтримку у виданні альманаху та проведенні заходу. Члени журі: письменник Михайло Сидоржевський – голова журі; новеліст Василь Трубай; науковиця, дослідниця новелістики Марта Хороб;

науковець, літературний критик Євген Баран; письменниця-новелістка Марія Вайно; філософія, перекладачка Олена Дутка та науковиця із соціальних комунікацій Галина Пристай. Усі твори переможців були зібрані під одну обкладинкою альманаху «Імпресія 2021».

Конкурс справді особливий. Він не обмежував у віці 16+, але вимагав обмеження в обсязі – до трьох тисяч знаків без пробілів. Тобто треба було малими словесними засобами сказати багато, аби «у краплині води побачити цілий світ».

Голова журі Михайло Сидоржевський в передньому слові до альманаху написав, що йому «було цікаво читати ці короткі тексти», звисно, «не всі з них вартісні», бо «дехто приділяє забагато уваги кучерявій орнаментальності, що ускладнює текст» і тоді «думка ковзає по-

верхнею», «хтось нанизує пустопорожні діалоги – без сенсу смислового наповнення». «Ця дорога до храму не веде. Лише внутрішня напруга і туга інтрига, а ще об'ємні, виразні образи, лише, якщо хочете, драйв, котрий проступає крізь, здавалося б, звичні і знайомі слова («огонь в одязі слова») – ось напрямок, у якому треба рухатися, аби досягти вершин», – впевнений Сидоржевський.

Тематика творів різноманітна, але у всіх (за словами Марти Хороб) простежується знання малої прози Василя Стефаника. Тут підняті проблеми життя і смерті, відлуння війни, жіноча доля, самотня старість та ін. Також відчутне художнє новелістичне мислення авторів у написанні навіть «про страшне-складне – просто і сильно».

А Василь Трубай вірить, що «серед авторів ховається хтось із

великим літературним майбутнім». Також «у творах передано глибокі універсальні ідеї у зрізі філософічних питань життя і смерті, гідності, мужності, рятівної сили любові, де зацентрована увага на вічних загальнолюдських цінностях» (Олена Дутка).

Цей жанр вартий активного розвитку в Україні та поширення за її межами, адже, на думку Марії Вайно, «малі епічні форми: новели, образки, шкідці, оповідання – це можливість акцентувати на дрібному, яке виявляється далеко не дрібним у житті, а натомість таким потрібним для розуміння!».

Атмосфера заходу була особлива, сповнена любові до Слова. Учасники та присутні захоплено ділилися враженнями. Після урочистої частини присутні залишилися для неформального спілкування.

Добру справу зроблено.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2022

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 66

на 1 місяць	28 грн 14 коп.	на півроку	152 грн 84 коп.
на 3 місяці	79 грн 42 коп.	на 11 місяців	276 грн 54 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ «Мега-Поліграф»,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на «Слово Просвіти» обов'язкове. Індекс газети «Слово Просвіти» — 30617

